ΕΣΤΙΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλλ. σπουδῶν,
ἀξιωθὲν ἀργυροῦ μεταλλίου ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Δ'. Ὀλυμπιάδος,
καὶ χαλκοῦ ἐν τῇ παγκοσμίῳ Ἐκθέσει τοῦ 1889.

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

1889

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩν ΑΡΙΘ.

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧΜΑΣ 6. — ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡΑΧΜΑΣ 8.

ΑΘΗΝΗΣΙ
ΕΚΔΟΤΑΙ
Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΕΝ ΤΗι ΟΔΩι ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ ΑΡΙΘ. 12 ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΣΤΑΔΙΟΥ

Ἀριθ. 729 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΔ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΗ'. | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰουνίου ἑκάστου ἔους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.-Γραφεῖον Διευθ. Θεόδ. Παρθεναγωγείου 12. | 17 Δεκεμβρίου 1889.

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΝΟΧΗ [1]

Τί εἶναι θρησκευτικὴ ἀνοχή; Εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τῶν ἄλλων νὰ πιστεύωσι περὶ Θεοῦ καὶ λατρεύωσιν αὐτὸν καθ' ὃν τρόπον νομίζουσιν ὀρθότερον. Πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τῷ ἄλλῳ τὸ δικαίωμα τοῦτο· ἡ πολιτεία πρέπει νὰ ἀνέχηται διὰ τοῦτο τὰ διάφορα θρησκεύματα καὶ δὲν πρέπει ἐν ὀνόματί ἑνὸς νὰ καταδιώκῃ τὰ ἄλλα καὶ ἐν γένει νὰ μεταχειρισθῇ βίαν κατὰ τῶν ἰδεῶν οἱουδήποτε· ἡ δὲ ἐκκλησία δύναται μὲν καὶ ὀφείλει νὰ κηρύττῃ τὰς δοξασίας της καὶ νὰ ζητῇ νὰ ἑλκύσῃ τοὺς ἄλλους ὑπὲρ αὐτῶν διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ λόγου, ἀποδοκιμάζουσα τὰς ἐναντίας ἰδέας, οὐδόλως ὅμως πρέπει νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν διὰ τῆς βίας καταδίωξιν τῶν ἀντιφρονούντων. Τοῦτο εἶναι ἡ θρησκευτικὴ ἀνοχή, τοῦτο εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως.

Ἡ θρησκευτικὴ ἀνοχή, τὸ νὰ ἀνέχηταί τις τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν ἄλλων καὶ νὰ μὴ μισῇ αὐτούς διὰ τοῦτο καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτούς νὰ ἔχωσι καὶ ἐκδηλῶσι τὰς ἰδέας των ταύτας εἶναι καθῆκον *παντὸς ἀνθρώπου* πρὸς τοὺς ἄλλους, πηγάζον ἐκ τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ πρὸς τὴν συνείδησιν τῶν ἄλλων. Ἡ θρησκεία εἶναι ἔργον συνειδήσεως, εἶναι ἐσωτάτη πεποίθησις περὶ τῆς τελευταίας αἰτίας τῶν ὄντων καὶ περὶ τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἄλλου οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ ἐπεμβῇ. Ὁ βιάζων τινὰ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς ἰδέας του εἰσέρχεται αὐθαιρέτως καὶ βεβήλως εἰς τὸ ἄδυτον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἐξασκεῖ βίαν καὶ συντρίβει ἐν τῷ βάθει αὐτῆς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν. Ὁ ὑβρίζων καὶ βιάζων τὴν συνείδησιν τοῦ ἄλλου ὑβρίζει καὶ προσβάλλει τὸ πολυτιμότερον αὐτοῦ κτῆμα. Δὲν δικαιοῦται δέ τις νὰ βιάσῃ τὸν ἄλλον νὰ δεχθῇ τὰς ἰδίας ἰδέας, διότι δῆθεν εἶναι ὀρθότεραι τῶν αὐτοῦ, διότι ἕκαστος θεωρεῖ τὰς ἰδέας του ὀρθοτέρας. Ἐὰν λοιπὸν ἡ συναίσθησις τοῦ ὅτι κατέχομεν τὴν ἀλήθειαν ἔδιδεν εἰς ἡμᾶς δικαίωμα νὰ ἐπιβάλωμεν αὐτὴν τοῖς ἄλλοις, ἐπειδὴ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἕκαστος θὰ ἐπεκαλεῖτο ὑπὲρ ἑαυτοῦ, θὰ εἴχομεν τότε κεκηρυγμένον τὸν πόλεμον πάντων πρὸς πάντας, (bellum omnium contra omnes) ὅπερ συνέβαινε πράγματι καθ' οὓς χρόνους, λησμονηθείσης τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις δὲν ἠνείχοντο ἀλλήλας, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Δύναμαι νὰ μὴ συμφωνῶ πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τοῦ ἄλλου καὶ νὰ θεωρῶ αὐτὰς πεπλανημένας, καὶ ὅμως νὰ μὴ μισῶ αὐτόν, νὰ διάκημαι μάλιστα πρὸς αὐτόν, ἐὰν ἄλλαι περιστάσεις ἐπιφέρωσι τοῦτο, καὶ φιλικῶς· διότι ἡ πλάνη μὴ ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἔγκλημα. Τὰς ἰδέας του σχηματίζει ἕκαστος ἀναλόγως τῆς ἀνατροφῆς του, τοῦ κύκλου ἐν ᾧ ζῇ, τῶν σπουδῶν του, τῆς πνευματικῆς ἰδιοφυΐας του, τῆς τάσεως τοῦ πνεύματός του. Πῶς θὰ θεωρήσω ἔγκλημα τὸ ὅτι οἱ ἄλλοι ἔχουσιν ἄλλας ἢ ἐγὼ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις; Μόνον ἐγὼ ἔχω τὸ προνόμιον τοῦτο; Ἀλλ' ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ· λοιπὸν πρέπει νὰ εἴμεθα ἀδιάφοροι πρὸς τὰς πλάνας τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ ἀνεχώμεθα τὸ ψεῦδος; Ἄπαγε! Δὲν ἐννοοῦμεν τοῦτο, ὑποστηρίζοντες τὴν θρησκευτικὴν ἀνοχήν. Τὴν πλάνην καὶ τὸ ψεῦδος δὲν πρέπει νὰ ἀνέχηταί τις· ἀλλὰ δύναμαι νὰ ἀποκρούω τὴν πλάνην χωρὶς νὰ μισῶ καὶ διώκω τὸν πλανώμενον. Ἡ πλάνη καταπολεμεῖται οὐχὶ διὰ τῆς βίας καὶ τῶν ὕβρεων, ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς, διὰ τοῦ λόγου, διὰ τῆς συζητήσεως. Ἕκαστος δικαιοῦται καὶ ὀφείλει νὰ ὑπερασπίζῃ τὰς πεποιθήσεις του καὶ νὰ καταπολεμῇ τὰς ἀντιθέτους ἰδέας, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι ἔχουσι δικαίωμα νὰ ἔχωσι καὶ ὑπερασπίζωσι τὰς δοξασίας των καὶ ὅτι μόνον ὅπλον ἐπιτετραμμένον κατὰ τῶν ἀντιθέτων ἰδεῶν εἶναι ὁ λόγος. Εἶναι ὡραῖος ὁ διὰ τοιούτων πνευματικῶν ὅπλων διεξαγόμενος ἀγών· εἶναι ἐπαίσχυντος τοὐναντίον ὁ ἀγὼν τῶν ὕβρεων καὶ τῆς βίας.

Καθὼς δὲ ἕκαστον ἄτομον, οὕτω καὶ τὸ κράτος

(1) Ἀπόσπασμα ἐκ μελέτης ἀναγνωσθείσης ἐν τῷ συλλόγῳ Παρνασσῷ.

τος ὀφείλει νὰ ἦναι ἀνεξίθρησκον. Ἡ ἀνάμιξις τοῦ κράτους εἰς τὰς θρησκευτικὰς συζητήσεις ἐπήνεγκε πάντοτε, ὡς εἴδομεν, μεγάλα κακά. Πρὸς τὴν ἀνάμιξιν ταύτην εἶναι ἀναρμόδιον τὸ κράτος. Τὸ κράτος σκοπὸν ἔχον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ νὰ προαγάγῃ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς τὸν λαόν, δικαιοῦται μόνον νὰ ἐμποδίσῃ ἀναρχικὰς καὶ ἀνηθίκους ἰδέας ὡς ἀντικειμένας εἰς τὴν τάξιν καὶ τὰ δημόσια ἤθη· ἀλλὰ τίνι δικαιώματι θὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἰδέας τῶν πολιτῶν; Ὅπως ἕκαστον ἄτομον πρέπει νὰ σέβηται τὸ ἄδυτον τῆς συνειδήσεως τοῦ ἄλλου, οὕτω καὶ τὸ κράτος· καθὼς τὸ ἄτομον ἐγκλήματεῖ βιάζον τὴν συνείδησιν τοῦ ἄλλου, οὕτω καὶ τὸ κράτος διαπράττει τὸ αὐτὸ ἔγκλημα διώκον οἱονδήποτε διὰ τὰς θρησκευτικάς του ἰδέας. Εἶναι γελοῖον νὰ εἴπῃ τις, ὅτι τὸ κράτος δὲν πρέπει νὰ ἀφίνῃ νὰ ταράσσωνται αἱ συνειδήσεις τῶν πολλῶν διὰ νέων ἰδεῶν. Δύναται νὰ κάμῃ τὸ κράτος διάκρισιν μεταξὺ τῶν συνειδήσεων τῶν πολλῶν καὶ τῶν συνειδήσεων τῶν ὀλίγων; Ὅπως εὐλαβεῖται τὴν συνείδησιν τῶν μέν, ὀφείλει νὰ εὐλαβῆται καὶ τὴν συνείδησιν τῶν δέ. Καταδιῶκον χάριν δήθεν τῆς συνειδήσεως τῶν πολλῶν τὰ φρονήματα οἱουδήποτε, καταπνίγει ἔπειτα τὸ κράτος τὴν ἐλευθέραν σκέψιν, καθιστᾷ ἀδύνατον πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ἥτις μόνον ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ συνειδήσεως εἶναι δυνατὴ καὶ καταδικάζει τὸν τόπον εἰς πνευματικὴν ἀκινησίαν, εἰς νέκρωσιν, εἰς πνευματικὸν θάνατον. Παρατηρήσατε τίνα κράτη προοδεύουσι· τὰ ἀπόλυτα ἀρά γε καὶ δεσποτικά, ὅπου κωλύεται ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ λόγου, ἢ ἐκεῖνα, ὅπου κρατεῖ πλήρης ἡ ἐπιστημονικὴ ἐλευθερία; Βεβαίως ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου, ὡς πᾶσα ἐλευθερία, ἔχει καὶ τοὺς κινδύνους της· δύναται νὰ γίνῃ αὐτῆς καὶ κατάχρησις. Ἀλλὰ τὰ ἐκ τῶν καταχρήσεων τούτων κακὰ εἶναι μηδαμινὰ ἀπέναντι τῶν μεγάλων ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου καλῶν, ἀπέναντι τῆς γιγαντιαίας προόδου τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς μεγάλης τῶν λαῶν ἀναπτύξεως τῆς ἐντεῦθεν προερχομένης. Τὰ ἀπόλυτα καὶ δεσποτικὰ κράτη στεροῦνται τῶν μεγάλων τούτων καὶ ἀναριθμήτων ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας ἐκ φόβου τῶν ἀσημάντων καταχρήσεων αὐτῆς. Αἱ παρεκτροπαὶ τῆς ἐλευθέρας ἐπιστήμης περιορίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιστήμης· αὐτὴ ἡ ἐλευθέρα ἐπιστημονικὴ ἔρευνα εὑρίσκουσα ἐπὶ τέλους τὸ ἀληθές, καταπολεμεῖ τὴν πλάνην, καὶ οὕτως ἡ ἐπιστημονικὴ ἰσορροπία ἐπέρχεται ἀφ' ἑαυτῆς. Ἔπειτα οἱ δίδοντες εἰς τὸ κράτος τοιοῦτο δικαίωμα δὲν ἀναλογίζονται, ὅτι τὸ κράτος, οὔτε ἀλάνθαστον εἶναι οὔτε ὑπάρχει ἐγγύησις ὅτι δὲν θὰ κάμῃ κατάχρησιν τῆς δυνάμεως ταύτης; Τὸ κράτος δύναται νὰ καταδιώξῃ εὐκόλως ἕνα Σωκράτη, ἕνα Γαλιλαῖον, ἕνα Κέπλερον, ἕνα Φίχτε. Δὲν εἶναι ἡ παρεμπόδισις τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιστήμης τὸ κατάλληλον μέσον ἵνα μὴ ταράσσωνται αἱ συνειδήσεις τῶν πολλῶν. Ἵνα στηρίξητε τὰς συνειδήσεις τῶν πολλῶν, ἔχετε ἄλλα προσφορώτερα μέσα. Διδάξατε τὸν λαόν· μορφώσατε τοὺς ἱερεῖς του. Ἔτι γελοιωδέστερον εἶνε νὰ εἴπῃ τις, ὅτι τὸ κράτος πρέπει νὰ ὑποστηρίζῃ τὰς ἰδέας τῶν πλειοτέρων. Ἡ ἀλήθεια δὲν κρίνεται κατὰ πλειονοψηφίαν· εἰς δυνατὸν νὰ ἔχῃ δίκαιον καθ' ὁλοκλήρου λαοῦ. Οὐδὲ ἐν ὀνόματι τοῦ γενικοῦ συμφέροντος δικαιοῦται ἡ πολιτεία νὰ ἐμποδίζῃ τὰς ἰδέας οὐδενός, διότι τὸ γενικὸν συμφέρον τῆς πολιτείας ἔγκειται ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρεύνῃ τῶν πραγμάτων, ἥτις εἶναι ἀδύνατος ἄνευ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως ἢ πλήρους θρησκευτικῆς ἀνοχῆς. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν λόγων τῶν πραγμάτων, ἡ βαθυτέρα ἀντίληψις αὐτῶν, ἡ ἀνωτέρα συνείδησις ἢ ὁ νοῦς τῶν λαῶν. Ὅπου ἡ ἐπιστήμη εἶναι νεκρά, ὁ λαὸς οὗτος κινεῖται καὶ ζῇ κατὰ τυφλὰς προλήψεις. Ἡ ἐπιστημονικὴ ζωὴ δίδει τὴν εἰς τὰ πρόσω ὤθησιν τοῖς λαοῖς καὶ ἀνυψοῖ αὐτούς. Ἄνευ αὐτῆς οὐδεμία πρόοδος δυνατή. Ἀλλ' ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τοιουτοτρόπως ἡ κυβέρνησις δύναται νὰ ἀφίνῃ νὰ διαδίδωνται ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἀναρχικαὶ καὶ ἀνήθικοι ἰδέαι. Ἀπαντῶμεν· πᾶν ὅ,τι ἀντιβαίνει εἰς τὰ ἤθη ἢ ἀπειλεῖ τὴν δημοσίαν τάξιν ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν νόμων, καὶ αὐτῶν τῶν φιλελευθερωτάτων ἐθνῶν· διότι αἱ τοιαῦται ἀναρχικαὶ καὶ ἀνήθικοι ἰδέαι προκρούουσιν ἀμέσως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοῦ κράτους καὶ ἀπειλοῦσι τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, ἐνῷ τοιοῦτον ἐπικίνδυνον διὰ τὸ κράτος χαρακτῆρα δὲν ἔχουσιν οἱαιδήποτε φιλοσοφικαὶ ἢ θρησκευτικαὶ ἰδέαι. Ἐν τῷ κράτει δύνανται νὰ συνυπάρχωσι πολλὰ θρησκεύματα καὶ νὰ διδάσκωνται τὰ διαφορώτατα πρὸς ἄλληλα φιλοσοφήματα, χωρὶς τοῦτο νὰ διατρέχῃ μηδὲ τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον. Μόνον αἱ ἀναρχικαὶ καὶ ἀνήθικοι διδασκαλίαι ἀποτελοῦσιν ἔγκλημα διασείουσαι αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς κοινωνίας. Κατὰ τῶν κινδύνων τούτων εἶνε ὠχυρωμέναι αἱ κοινωνίαι διὰ τῆς ποινικῆς νομοθεσίας. Οὐδεὶς κίνδυνος λοιπὸν ἀπειλεῖ ἐντεῦθεν. Εἶτα παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν πολιτείαν ἀνήκουσι πολῖται διαφόρων θρησκευμάτων. Πρὸς τοὺς πολίτας τούτους ἔχει ἡ πολιτεία ἴσα καθήκοντα· πάντες οὗτοι οἱ πολῖται ἔχουσιν ἴσα δικαιώματα ἐπὶ τῆς παρὰ τοῦ κράτους προστασίας τῆς ἀσκήσεως τῆς θρησκείας των. Τὸ κράτος ὀφείλει πάντα ταῦτα τὰ θρησκεύματα νὰ ὑπερασπίζῃ, ἀπαγορεῦον τὴν διατάραξιν τῆς λατρείας των

καὶ πᾶσαν ὑβρίν καὶ ὕβριν κατ' αὐτῆς, τῆς διδασκαλίας αὐτῶν καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτῶν καὶ πάντα αἰσχρὸν προσηλυτισμὸν διὰ χρημάτων π. χ. τῆς μιᾶς κατὰ τῆς ἄλλης θρησκείας. Πῶς δύναται τὸ κράτος νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα ταῦτα ἐὰν μὴ ἐμπνέηται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς θρησκευτικῆς ἀνοχῆς; Ἐὰν δέ τις τέλος εἴπῃ, ὅτι τὸ κράτος ἀναγνωρίζον κατὰ καθῆκον πᾶσαν θρησκευτικὴν ἰδέαν καὶ πᾶν νέον θρησκεύμα ἀκόμη, ἀνοίγει τὴν θύραν εἰς νέους θρησκευτικοὺς θορύβους καὶ συζητήσεις, ἐξ ὧν ὁ κόσμος ἄλλοτε ἔπαθε τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακά, ἀπαντῶμεν αὐτῷ, ὅτι τὸ κράτος παρεμποδίζον τὴν ἐκδήλωσιν τῶν φρονημάτων των τοῖς ὑποδοῖς οἱουδήποτε παλαιοῦ ἢ νέου θρησκεύματος καθιστᾷ αὐτοὺς τότε μάλιστα φανατικωτέρους καὶ ἐκτραχύνει μᾶλλον τὰ πράγματα, ἐμπίπτον ταχύτερον καὶ ἀναποφεύκτως εἰς ὅ,τι θέλει νὰ ἀποφύγῃ. Ἀφήσατε νὰ ἔλθωσιν εἰς φῶς αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις καὶ τότε ἀφαιρεῖτε ἀπ' αὐτῶν τὸν ἐπικίνδυνον χαρακτῆρα. Ὁ χρόνος ἐξασθενεῖ τὸν φανατισμόν. Ἡ πλάνη αὐξάνει κρυπτομένη ἐν τῷ σκότει, τοὐναντίον δὲ διαλύεται ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἡμέρας, ὅπως εἰς τὰς πρώτας αὐγὰς τῆς ἠοῦς ἐξαφανίζονται τὰ φάσματα τῆς νυκτός.

Ἀλλὰ οὐ μόνον τὸ ἄτομον καὶ τὸ κράτος, ἀλλὰ καὶ ἡ *ἐκκλησία* πρέπει νὰ εἶνε ἀνεξίθρησκος ἀποφεύγουσα τοὺς διωγμοὺς καὶ τὴν χρῆσιν τῆς βίας κατὰ τῶν ἀντιδοξούντων. Τοῦτο ἐπιβάλλεται αὐτῇ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνεξιθρήσκου πνεύματος τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἔδωκε τὴν ἐντολὴν τοῖς ἀποστόλοις καὶ διαδόχοις αὐτῶν ἐπισκόποις καὶ τῷ κλήρῳ καθόλου νὰ ἐπιβάλωσι διὰ τῶν διωγμῶν καὶ τῆς βίας τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλὰ νὰ κηρύξωσιν αὐτὴν διὰ τοῦ λόγου καὶ πείσωσιν τὸν κόσμον περὶ τῆς ἀληθείας της. Τοῦτο ἐπιβάλλεται αὐτῇ καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἠθικῆς, ἧς εἶνε διδάσκαλος, καὶ ἥτις ἀπαιτεῖ καὶ παρ' αὐτῆς, ὅπως καὶ παρὰ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ κράτους, τὸν σεβασμὸν τῆς συνειδήσεως τῶν ἀνθρώπων. Βιάζουσα τὴν συνείδησιν τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐκκλησία ἐγκληματεῖ. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀδιαφορῇ περὶ τῆς πλάνης. Ἡ ἐκκλησία ἔχει καθῆκον νὰ καταπολεμῇ τὴν πλάνην καὶ νὰ διαδίδῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ οὐχὶ διὰ τῆς βίας, οὐχὶ ἐξάπτουσα τὰ μίση τοῦ ὄχλου, οὐχὶ ἐπικαλουμένη τὸν βραχίονα τῆς πολιτείας κατὰ τῶν ἀντιπάλων της, ἀλλὰ διὰ τῆς διδασκαλίας, διὰ τῆς πειθοῦς, διὰ τῆς θεολογικῆς σοφίας της. Δὲν θέλω τοὺς κληρικοὺς ἀδιαφόρους, ψυχροὺς· ἀποστρέφομαι τὸν ἄνευ πεποιθήσεων καὶ ἐνθουσιασμοῦ θεολόγον· τιμῶ τὸν ἔχοντα ζῆλον ὑπὲρ τῆς πίστεώς του λειτουργὸν τῆς ἐκκλησίας· θέλω ὅμως τὸν ζῆλόν του πεφωτισμένον, θέλω αὐτὸν ἐμπεφορημένον ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου ζήλου τοῦ εὐαγγελίου, οὐχὶ ὑπὸ τοῦ φανατικοῦ καὶ ἀπανθρώπου ζήλου τοῦ Κορανίου. Τὸ ὅπλον τοῦ κληρικοῦ εἶναι ὁ λόγος, ἡ πειθώ· αἱ ἐπάλξεις, ἀφ' ὧν πρέπει νὰ παλαίῃ κατὰ τῆς πλάνης, εἶναι ἡ ἕδρα καὶ ὁ ἄμβων. Ἀλῶν καὶ γράφων εἶναι ἰσχυρός, διότι εἶναι σεβαστός· καταφεύγων εἰς τὴν βίαν, εἶναι ἀσθενής, διότι εἶναι μισητός. Ἡ διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου εἶναι τόσον ὑψηλή, εἶναι τόσον ἁγία, τόσον θεία, ὥστε περικλείουσα ἐν ἑαυτῇ ἀκατάβλητον σθένος δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπὸ τῆς βίας. Ἡ ἐκκλησία ἐθαυμάσθη καὶ ἐνίκησε τὸν ἐθνικὸν κόσμον διωκομένη ἐπέσυρε δὲ τὰς μομφὰς πολλῶν καὶ ὑβρίσθη καὶ ἐξησθένησε διώκουσα.

Λ. Διομηδης Κυριακος

ΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

ΚΑΛΒΟΣ Ο ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Ὁ Κάλβος, ὡς ἀληθὴς ποιητής, δίδει πολλὴν σημασίαν εἰς τὸ ἐπίθετον, τὸ χρωματίζον τὸν λόγον καὶ ἐμψυχοῦν τὰ πράγματα· οὐδὲν σχεδὸν ἐπίθετον ἀπαντᾶται ἐν αὐτῷ χυδαῖον, τούτέστιν ἄχρουν καὶ τετριμμένον· ὁ ἀρχαϊσμὸς τοῦ Κάλβου ἐκδηλοῦται πρὸ παντὸς ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἐπιθέτου, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δανείζεται ἐκ τῆς ἀρχαίας. (Ἀκάμαντα, ἀμβροσιόδμα, λύσιον, πρόνοος, ὑψηλοκάρηνος, κτλ.) Ἀγνοεῖ ἢ καταφρονεῖ τὸ ἀκένωτον θησαυροφυλάκιον τῶν ἐπιθέτων τῆς δημώδους. Καὶ παρ' αὐτὰ μεταχειρίζεται ὀνόματα οὐσιαστικὰ καὶ ῥήματα καὶ μόρια ἐκ τοῦ λεξικοῦ τοῦ λαοῦ. (Ποτάμι, λαγκάδι, ἀέρας, γελάει, κουφοβροντάει, ἅρματα, ἀμμῆ, ἄμμετε, ἄμποτε.) Τὴν πληθυντικὴν τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου αἱ σχηματίζει σταθερῶς κατὰ τὴν δημώδη ᾗ. Ὡσεὶ διὰ τῆς βίας ἐπεβάλλετο, προτάσσει ἑκάστοτε τοῦ ἐπιθέτου τὸ οὐσιαστικόν, ὄχι καθὼς συνειθίζομεν κοινῶς παραθέτοντες μεταξὺ ἀμφοτέρων τὸ ἄρθρον· οὐδέποτε π. χ. λέγει «τοὺς νυμφικοὺς θαλάμους», ἀλλ' οὔτε καὶ «τοὺς θαλάμους τοὺς νυμφικούς»· ἡ φράσις σχηματίζεται ἀνεξαιρέτως «τοὺς θαλάμους νυμφικούς», «τὸ κῦμα Ἰόνιον» καὶ καθεξῆς. Θέλων πιθανώτατα νὰ ἀναστήσῃ εἰς τοὺς στίχους του τὴν χάριν τῆς ἰονικῆς διαλέκτου—«Ἰόνιον λύραν» ἀποκαλεῖ τὴν λύραν του—τρέφει ἰδιάζουσαν ἀδυναμίαν πρὸς τὰ ἀσυναίρετα, ὀνόματα καὶ ῥήματα, καὶ τὰ μεταχειρίζεται κατὰ πολὺ διάφορον τρόπον τοῦ ἐν χρήσει παρὰ τῷ σημερινῷ λαῷ· (λητογενέως, ἀντὶ λητογενοῦς, ἀγενέων, ἀντὶ ἀγενῶν, θεοειδέων, βροντάουσι, περ-

νάσων·) λέξεών τινων ἀφ'ἑνὸς βιάζει τὴν εὔχρηστον σημασίαν, ἐγκαθιστῶν τὴν ἀπωτέραν, καὶ λέξεών τινων ἀφ' ἑτέρου ἐπιδιώκει τὸν σχηματισμὸν ὅλως ἰδιοτρόπως: (μειδίασμα, σεβάζονται, παραπονοῦντα κτλ.) Σπανιώτερον διαπράττει καὶ βαρύτερα ἔτι· διπλασιάζει τοὺς μετοχικοὺς παρακειμένους, παρενθέτει λέξεις ἐκπληττούσας, ὑπερπηδᾷ τὴν γραμματικὴν καὶ λησμονεῖ τὸ συντακτικόν. Ἀλλὰ δέον νὰ παρατηρήσω ὅτι κατὰ τῶν σκοπέλων τούτων δὲν προσκρούει ὁ ἀναγνώστης οὐδ' ἐν πάσῃ στροφῇ, οὐδ' ἐν πάσαις ταῖς ᾠδαῖς. Ὑπάρχουσι στίχοι ἐν ἀμέμπτῳ γλώσσῃ χωροῦντες καὶ πολλὰ τῶν ὡραίων ἀρχαϊκῶν ἐπιθέτων του εἶνε παρ' ἡμῖν εὔχρηστα. Ἐνθυμούμενος ὅτι καὶ ξένων ἐθνῶν μεγάλοι ποιηταί, ὡς ὁ Σέλλεϋ, ὡς ὁ Λαμαρτίνος, ὡς ὁ Ἀνδρέας Σενιέ, κατεκρίθησαν ὡς ἔνοχοι σολοικισμῶν, νεολογισμῶν, καὶ γλωσσικῶν αὐθαιρεσιῶν, ἔχων δ' ὑπ' ὄψιν τὴν γλωσσικὴν ἀναρχίαν ἥτις ἀπ' αἰώνων κρατεῖ παρ' ἡμῖν, δὲν κρίνω ἄξιον θανάτου τὸν ποιητὴν διὰ τὴν γλῶσσάν του, ἥτις ὅσον ἂν ἐκτρέπεται εἰς ὑπερβασίας, οὐδέποτε καταπίπτει εἰς χυδαιότητα καὶ εἶνε ὡς κόσμος τις πλαττόμενος καὶ ἡμιχαώδης. Σημειῶ δέ, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων, ὅτι τὴν γλῶσσαν δὲν ἀποκαλῶ χυδαίαν κατὰ λόγον τοῦ δημώδους ἢ τοῦ καθαρεύοντος αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ λόγον τοῦ ποιητικοῦ ἢ ἀντιποιητικοῦ αὐτῆς· διάκρισις οὐσιωδῶς διαφέρουσα τῆς ἐν χρήσει.

Ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὰ μέτρα τολμήματα καὶ τὰ περὶ τὴν γλῶσσαν ὁλισθήματα ἐξαγνίζει τὸ ὕφος· ὕφος ἁγνοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ, στερρῶς συγκρατουμένου ἐκ τῶν ὑγιῶν παραδόσεων. Ἐν τοῖς στίχοις τοῦ Κάλβου διαλάμπει, ὡς ἄπεφθος χρυσός, ὁ Λυρισμός, περιβεβλημένος ἐν τῇ συνθέσει καθαρώτατον τὸ ἀρχέτυπον ἔνδυμα. Ὑπὸ φαντασίας ὑψηλῆς ἐπροικίσθη· μετάρσιος ψαύει τὰ ἄστρα, ἀλλὰ δὲν χάνεται εἰς τὰ νέφη, καὶ ποτὲ δὲν χάνει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν γῆν. Ἂν ἡ γλῶσσά του εἶνε ἀκανόνιστος, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπὸ τὸ πρόσχημα δῆθεν τῆς ἐμπνεύσεως καταλείπει ἀκανόνιστον τὴν φαντασίαν του. Δὲν λησμονεῖ τὸν μῦθον ὃν ἀναφέρει ὁ Πίνδαρος, ὁ μέγας διδάσκαλος αὐτοῦ. Πτερωτὸς εἶνε ὁ Πήγασος, ἀλλὰ κοσμεῖται συγχρόνως καὶ ὑπὸ χρυσοῦ χαλινοῦ, δώρου τῆς Ἀθηνᾶς πρὸς τὸν ἥρωα, ὅστις ἔμελλε νὰ ἱππεύσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο αἱ ᾠδαὶ τοῦ Κάλβου δὲν ἔχουσιν οὐδὲν τὸ τερατῶδες καὶ συμφυρματικόν. Ὁ ποιητὴς ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ζωήν, καὶ ὡς ὁ Ὁμηρικὸς Αἴας ἐζήτει φῶς διὰ νὰ πολεμήσῃ, οὕτω καὶ ἐκεῖνος ᾖδε ἐν πλήρει φωτί. Ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου παραλαμβάνει εὐκρινῆ σχήματα, ὡς αἱ γραμμαὶ τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων, λαμπρὰ χρώματα, ὡς ὁ χρυσὸς καὶ ἡ πορφύρα νεφελώδους δύσεως. Ἐκ τῶν τύπων τῆς μυθολογίας, ἐκ τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, αἰωνίων συμβόλων τοῦ ὡραίου, ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἱστορίας καὶ τῶν θελγήτρων τῆς φύσεως κατασκευάζει κοσμήματα δι' ὧν σεμνῶς περιβάλλει τὴν Μοῦσάν του. Καὶ τολμῶν ἰσχυρίζομαι ὅτι τὴν ἑλληνοπρέπειαν τῆς ποιήσεώς του συνιστᾷ μᾶλλον ἡ μέθοδος δι' ἧς ἐκτυλίσσει τὸ θέμα ἢ αὐτὸ τὸ θέμα. Εἰκόνας, ὦ ποιητά, μεταχειρίζου, εἰκόνας, ὄχι κενὰς φράσεις, συμβουλεύει ὁ Γκαῖτε. Ὁ ποιητὴς συμπυκνοῖ καὶ τὰς ῥευστοτέρας ἐννοίας. Ἀντλεῖ ἐπὶ τῆς παλάμης του ὕδωρ, καὶ τὸ ὕδωρ μεταμορφοῦται εἰς κρυσταλλίνην σφαῖραν. Τῆς ἐργασίας ταύτης οὐδέποτε ἠμέλησεν ὁ Κάλβος. Τὰ νοήματα αὐτοῦ ἐκφράζει εἰκονικῶς καὶ συγκεκριμένως, καὶ αὐτοὺς τοὺς κοινοὺς τόπους ἀνακαινίζει διὰ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ εὐρύθμου τῆς ἐκφράσεως. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς στιχουργημένα πατριωτικὰ ἄρθρα καὶ ἐμμέτρους προκηρύξεις ὁπλαρχηγῶν. Καὶ λύοντες τοὺς ἄλλως ἀνέτους ῥυθμούς των, πάλιν ἔχετε πρὸ ὑμῶν λογογραφήματα οὐσιωδῶς διαφέροντα τοῦ πεζοῦ λόγου.

Ἂς μὴ βρέξῃ ποτὲ
Τὸ σύννεφον καὶ ὁ ἄνεμος
Σκληρὸς ἂς μὴ σκορπίσῃ
Τὸ χῶμα τὸ μακάριον
Ποῦ σᾶς σκεπάζει.

Ἂς τὸ ποτίζῃ πάντοτε
Μὲ τ' ἀργυρᾶ της δάκρυα
Ἡ ῥοδόπεπλος κόρη
Καὶ αὐτοῦ ἂς ξεφυτρώνουν
Αἰώνια τ' ἄνθη.

Σᾶς ἅρπαξεν ἡ τύχη
Τὴν νικητήριον δάφνην
Κι' ἀπὸ μυρτιὰν σᾶς ἔπλεξε
Καὶ πένθιμον κυπάρισσον
Στέφανον ἄλλον.

Ἀλλ' ἂν τις ἀποθάνῃ
Διὰ τὴν πατρίδα, ἡ μύρτος
Εἶνε φύλλον ἀτίμητον
Καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
Τῆς κυπαρίσσου.

Τῶν στίχων τούτων, τοὺς ὁποίους τυχαίως ἀποσπῶ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἱερολοχίτας τοῦ Δραγατσανίου ᾠδῆς, δύνασθε νὰ μεταθέσετε κατ' ἀρέσκειαν τὰς φράσεις. Ἴσως θὰ συγχύσετε τὴν εὐρυθμίαν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ποίησιν αὐτῶν· τὸ ἄνθος φυλλορροεῖ, ἀλλὰ τὰ πέταλα διατηροῦσι τὴν εὐωδίαν των.

Μία ἐκ τῶν λαμπρότερον συντεθειμένων εἶνε ἡ ᾠδὴ εἰς τὸ Σοῦλι, ἐν ᾗ ὁ ποιητὴς ἐξυμνεῖ τὴν παρὰ τὸ Καρπενῆσι μάχην καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ Μάρκου Βότσαρη. Ἀναφέρω ἐξ αὐτῆς τὴν πρὸς τὴν νύκτα ἐπίκλησιν, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὡς νὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ Ζαλοκώστας εἰς τὸν «Βότσαρήν» του.

Ὠστόσον τῆς ἡμέρας
Τὸ φῶς ἐγίνηκε ἄφαντον.
Τὸν οὐρανὸν σκεπάζει
Τὸ φοβερόν σου κάλυμμα,
Ἱερὰ νύκτα.

Μητέρα φρονημάτων
Τολμηρῶν, συνεργὲ
Ψυχῶν τολμηροτάτων,
Νύκτα οὐρανία καὶ σύγχρονε
Δικαιοσύνης!

Συχνὰ ἀπὸ σὲ παιδεύονται
Λαοὶ ἄφρονες, ἄσωτοι·
Συχνὰ καὶ τῶν τυράννων
Ἀλλάζεις τὴν χρυσῆν
Ζώνην εἰς στάκτην.

Τώρα ἐδῶ τὸ πυκνότερον
Σκότος σου χύσε. Ἄνθρωπος
Ἄνθρωπον ἂς μὴ βλέπῃ,
Ἂς μὴ ξανοίγῃ μάτι
Χεῖρα ὁπλισμένην.

Τὸ πνεῦμα ταραγμένον
Τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μου
Ἂς πλάσῃ φοβεροὺς
Γίγαντας καὶ ἂς φαντάζεται
Παντοῦ μαχαίρας.

Ἡ ᾠδὴ αὕτη μοσχοβολεῖ χριστιανικὸν λίβανον, ὡς δεικνύουσιν οἱ σταυροφόροι καὶ ῥομφαιοφόροι ἄγγελοι καὶ αἱ ὑπερνέφελοι ψυχαὶ τῶν δικαίων αἵτινες ἐπιφαίνονται ἐν αὐτῇ. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ θεοῦ τῶν χριστιανῶν ὁ Κάλβος δὲν κατανύσσεται τόσον ὅσον πρὸ τῶν μακκάρων τῆς ἑλληνικῆς πολυθεΐας· τὰ κάλλη τοῦ παραδείσου δὲν θαμβοῦσιν αὐτὸν ὅσον τὰ ὕψη τοῦ Ὀλύμπου. Ἡ ποίησις τοῦ Κάλβου ἐξυμνεῖ τὴν ἐπανάστασιν, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν. Ἰδεῶδες αὐτῆς εἶνε αἱ Ἀθῆναι, ὄχι τὸ Βυζάντιον. Τοὐναντίον ἐν τῷ Σολομῷ ἐκφαίνεται ζωηροτέρα ἡ ἐπίδρασις τῆς Βυζαντινῆς παραδόσεως. Ὁ ποιητὴς τοῦ «Ὕμνου πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν» στρέφει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Βόσπορον

Ἐκεῖ ποῦν' ἡ ἁγία Σοφία
Μὲ τοὺς λόφους τοὺς ἑπτά.

Ἐνῷ ὁ Κάλβος ἔνθους ἀνακράζει·

Ἐπὶ τὸν Ὑμηττὸν
Ἐβλάστησεν ἡ δάφνη,
Φύλλον ἱερὸν στολίζει
Τὰ ἠρειπωμένα λείψανα
Τοῦ Παρθενῶνος.

Ὁ ἐθνισμὸς τοῦ Κάλβου οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἐκδηλοῦται ἁρμονικώτερον ἢ ἐν τῇ πρὸς τὰς Μούσας ᾠδῇ. Λυποῦμαι διότι δὲν μοὶ ἐπιτρέπει ὁ χρόνος νὰ ἀποσπάσω ἐξ αὐτῆς ἢ ὀλίγας μόνον στροφάς.

Χαίρετε, ὦ κόραι, χαίρετε
Φωναὶ ὁποῦ τὰ δεῖπνα
Τῶν Ὀλυμπίων πλουτίζετε
Μὲ χορῶν εὐφροσύνας
Κ' εὔρυθμον μέλος.

Σεῖς τὰ αἰθέρια νεῦρα
Τῆς φόρμιγγος κροτεῖτε,
Καὶ τὰ θηρία καὶ τ' ἄλση
Χάνονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον
Τῆς γῆς πλατείας.

Ὅπου τρέμουσιν ἄπειρα
Τὰ φῶτα τῆς νυκτός,
Ἐκεῖ ὑψηλὰ πλατύνεται
Ὁ Γαλαξίας καὶ χύνει
Δρόσου σταγόνας.

Τὸ ποτὸν καθαρὸν
Θεραπεύει τὰ φύλλα,
Κι' ὅπου ἄφησε τὸ χάρτον
Εὑρίσκει ῥόδα ὁ ἥλιος
Καὶ μυρωδίαν.

Οὕτω ὑπὸ τοὺς δακτύλους σας
Ἡ ἑλικώνειος λύρα
Τρέμει, καὶ τἄνθη ἀμάραντα
Τῆς ἀρετῆς γεμίζουσι
Πᾶσαν καρδίαν.

Διὰ παντὸς μοιράσατε,
Θεῖαι παρθένοι, τὴν δίκην·
Διὰ παντὸς χαρίσατε
Τῶν ἀνθρώπων αἰσθήσεις
Ὑψηλονόους.

Ἀφρίζουν τὰ ποτήρια
Τῆς ἀδικίας, δυνάσται
Πολλοὶ καὶ διψασμένοι
Ἰδοὺ τ' ἀδράχνουν, γέμουσι
Μέθης καὶ φόνου.

Τώρα ναί, τώρα ἀστράψατε
Ὦ Μοῦσαι, τώρα ἁρπάξατε
Τὴν πτερωτὴν βροντήν,
Κατὰ σκοπὸν βαρέσατε
Μ' εὔστοχον χεῖρα.

Φυλάξατε τοὺς ὕμνους
Διὰ τοὺς δικαίους· μόνον
Εἰς αὐτοὺς τὴν εἰρήνην
Καὶ τοὺς χρυσοῦς στεφάνους,
Εἰς αὐτοὺς δότε.

Ε'.

Ἡ ποίησις τῆς νέας Ἑλλάδος δὲν ἐγεννήθη, ὄχι, «εἰς τὸν Βόσπορον, εἰς τῆς τρυφῆς τὰ στήθη» ὡς ἐδογμάτισεν εἷς τῶν ἐπισημοτέρων ποιητῶν ἡμῶν. Ἂν τὴν γέννησιν τοῦ θείου ἀοιδοῦ διεξεδίκουν ἑπτὰ πόλεις ἐν τῇ ἀρχαιότητι, οὐδεμία πόλις, ἔστω καὶ ἡ μαγικὴ Ἑπτάλοφος, δύναται νὰ προτάξῃ ἑαυτὴν ὡς πατρίδα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως. Πολὺ πρὶν ἀντηχήσωσιν ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς Κωσταντινουπόλεως οἱ στίχοι τοῦ Χριστοπούλου, ἡ ἐθνικὴ ποίησις, ἐλάνθανε δρέπουσα εἰς τὰς ἀρκαδικὰς κοιλάδας τὰ εὐσεμνότερα τῶν ἀνθέων, ῥυθμίζουσα ἐπὶ τῶν βουνῶν τῆς Ἠπείρου τὰ βήματα τοῦ κλέφτου, καὶ ὡς θεῖον πνεῦμα ἐφέρετο ἄνωθεν τῆς ἀδύσσου τῆς δουλείας. Ἀλλ' εἰς τὸν ἐρωτῶντα ποῦ ἐγεννήθη, ὄχι ἡ ποίησις, ἀλλὰ ποῦ ἀνεφάνησαν τὸ πρῶτον οἱ ποιηταί, οἵτινες περιέβαλον αὐτὴν νέον πολύπτυχον καὶ βαρύτιμον ἔνδυμα, ἄξιον τῆς βασιλίσσης, οἱ ὁδηγοὶ πρὸς οὓς ὀφείλουσιν

ἀπαύστως νὰ στρέφωνται ἐν τῇ ὁδῷ τῶν Μουσῶν οἱ ζητοῦντες νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῶν πτώσεων καὶ τῶν παραπλανήσεων, ἀδιστάκτως θὰ ὠνόμαζον τὴν πατρίδα τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Κάλβου, «τὸ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς» ἐκ τῶν καλύκων τοῦ ὁποίου ἐξεχύθη τὸ ἄρωμα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως. Εἶνε ἡ Ζάκυνθος, πρὸς τὴν ὁποίαν τοιούτους χαιρετισμοὺς ἀπευθύνει ὁ Κάλβος:

Ὦ φιλτάτη πατρίς,
Ὦ θαυμασία νῆσος,
Ζάκυνθος σὺ μοῦ ἔδωκας
Τὴν πνοὴν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος
Τὰ χρυσᾶ δῶρα.

Ποτὲ δὲν σ' ἐλησμόνησα,
Ποτέ· καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε
Μακρὰ ἀπὸ σέ· μὲ εἶδε
Τὸ πέμπτον τοῦ αἰῶνος
Εἰς ξένα ἔθνη.

Ἀλλὰ εὐτυχὴς ἡ δύστηνος,
Ὅταν τὸ φῶς ἐπλούτει
Τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα,
Σὲ ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου
Πάντοτες εἶχον.

Σὺ ὅταν τὰ οὐράνια
Ρόδα μὲ τὸ ἀμαυρότατον
Πέπλον σκεπάζῃ ἡ νύχτα,
Σὺ εἶσαι τῶν ὀνείρων μου
Ἡ χαρὰ μόνη.

Τὸ κῦμα Ἰόνιον πρῶτα
Ἐφίλησε τὸ σῶμα,
Πρῶτα οἱ Ἰόνιοι Ζέφυροι
Ἐχάϊδευσαν τὸ στῆθος
Τῆς Κυθερείας.

Καὶ ὅταν τὸ ἑσπέριον ἄστρον
Ὁ οὐρανὸς ἀνάπτῃ
Καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος
Καὶ φωνῶν μουσικῶν
Θαλάσσια ξύλα,

Φιλεῖ τὸ ἴδιον κῦμα,
Οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουν Ζέφυροι
Τὸ σῶμα καὶ τὸ στῆθος
Τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων,
Ἄνθος παρθένων.

Μοσχοβολάει τὸ κλίμα σου,
Ὦ φιλτάτη πατρίς μου,
Καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
Ἀπὸ τὴν μυρωδίαν
Τῶν χρυσῶν κίτρων.

Σταφυλοφόρους ῥίζας,
Ἐλαφρά, καθαρά,
Διαφανῆ τὰ σύννεφα
Ὁ βασιλεὺς σοῦ ἐχάρισε
Τῶν Ἀθανάτων.

Ἡ λαμπὰς ἡ αἰώνιος
Σοῦ βρέχει τὴν ἡμέραν
Τοὺς καρπούς, καὶ τὰ δάκρυα
Γίνονται τῆς νυκτὸς
Εἰς ἐσὲ κρίνα.

Δὲν ἔμεινεν ἐὰν ἔπεσε
Ποτὲ εἰς τὸ πρόσωπόν σου
Ἡ χιὼν δὲν ἐμάρανε
Ποτὲ ὁ θερμὸς Κύων
Τὰ σμάραγδά σου.

Εἶσ' εὐτυχὴς καὶ πλέον
Σὲ λέγω εὐτυχεστέραν,
Ὅτι σὺ δὲν ἐγνώρισες
Ποτὲ τὴν σκληρὰν μάστιγα
Ἐχθρῶν, τυράννων.

Ἂς μή μου δώσ' ἡ μοῖρά μου
Εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον·
Εἶνε γλυκὺς ὁ θάνατος
Μόνον ὅταν κοιμώμεθα
Εἰς τὴν πατρίδα.

Ἡ εὐχὴ τοῦ ποιητοῦ δὲν ἐξεπληρώθη· ὁ Κάλβος ὑπέστη πικρὸν τὸν θάνατον ἐν τῇ ξένῃ. Καὶ ἂν παρετείνετο ἡ ζωὴ ὑπὸ τὸ μνῆμα, ὁ ψάλτης τοῦ «Ὠκεανοῦ» θὰ συνησθάνετο μυριοπλάσιον τὴν πικρίαν, βλέπων τὸ ὄνομά του καταπινόμενον ἐν τῷ ὠκεανῷ τῆς λήθης. Ἀλλὰ μὴ προδικάζωμεν.

Ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς ηὐτύχησεν εἰς ποιητὰς ἀξίους τοῦ ὀνόματος· ἀλλὰ διὰ λόγους οὓς δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ ἀναπτύξωμεν, δὲν ἔλαβεν ἀκόμη καιρὸν νὰ διακρίνῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀναξίων, οἵτινες πολλάκις δρέπουσι τοὺς δι' ἄλλους προωρισμένους καρπούς· καὶ ἂν που προσηλοῦται εἰς ὀνόματα, ἅτινα δικαίως ἐπιπλέουσι τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας, καὶ τότε, ἐν τῇ ἐκτιμήσει καὶ αὐτῶν ἐνεργεῖ ἡ πρόληψις μᾶλλον τῆς σκέψεως καὶ ἡ ἐν τῷ ἔργῳ των χρυσόκονις δὲν διαχωρίζεται τῶν ἄλλων ἐν αὐτῷ εὐτελῶν μεταλλευμάτων. Ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὁ Σολωμὸς δὲν κατέσχε τὴν προσήκουσαν θέσιν, παράδοξον θὰ ἦτον ἂν ὁ Κάλβος ἐξετιμᾶτο καὶ ἐφημίζετο παρ' ἡμῖν. Ὅ,τι συνέβη ἦτο ἀναπόδραστον. Ἡ ποίησις τοῦ Κάλβου δημοτικωτάτη καθ' ὕλην, ἐγένετο κατ' ἐξοχὴν ἀριστοκρατικὴ διὰ τῆς ἀρχαιοπρεπείας τοῦ εἴδους αὐτῆς. Τὸ καινοφανὲς τοῦ ρυθμοῦ ἐπέτεινε τὴν ἀντιδημοτικότητα αὐτῆς καὶ τὸ ἀλλοπρόσαλλον τῆς γλώσσης συνετέλεσεν εἰς τὴν προγραφήν της. Δεηγοῦνται ὅτι καθ' ὃν καιρὸν τὸ πρῶτον παρεστάθη ἐν Γαλλίᾳ ὁ «Δὸν Ζουάν», τὸ κωμικὸν ἀριστούργημα τοῦ Μολιέρου, ἀπέτυχεν οἰκτρῶς· καὶ ποῖον ἦτο, νομίζετε, τὸ αἴτιον τῆς ἀποτυχίας; Μέχρι τοῦδε πᾶσαι αἱ κωμῳδίαι ἐγράφοντο ἐμμέτρως· πρῶτος δ' ὁ Μολιέρος ἐτόλμησε νὰ παρουσιάσῃ τὸν «Δὸν Ζουάν» του γεγραμμένον εἰς πεζὸν λόγον· ἀλλ' ἀκριβᾶ ἐπλήρωσε τὴν τόλμην του, ἀντεστρατευθεὶς κατὰ τῆς καθιερωμένης συνηθείας. Καὶ πῶς νὰ μὴ πληρώσῃ ἀκριβὰ τὴν τόλμην του ὁ Κάλβος, θρασύς, καινοτόμος, ἀπαρνητὴς τῶν πατρῴων θεῶν καὶ τῶν λαϊκῶν παραδόσεων; Καὶ πῶς νὰ μὴ λησμονηθῇ ὁ πτωχός, ἀλλ' ὑπερήφανος ποιητής, ὁ ζήσας, σιγήσας προώρως καὶ ἀποθανὼν μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἀπρόσιτος καὶ ἐν τῇ ξενητείᾳ, ὡς ἐν τοῖς στίχοις αὐτοῦ; Ἀλλ' ἂς ἐλπίσωμεν, ὡς ἤλπιζε καὶ οὗτος, ὅτι «μετὰ θάνατον εὑρίσκεται γλυκυτέρα ζωὴ καὶ τὸν προσμένει.» Ἡ θρησκεία τοῦ ἀγνώστου θεοῦ θὰ διαφωτίσῃ μίαν ἡμέραν καὶ τὴν φιλολογικὴν συνείδησιν τῆς πατρίδος ἡμῶν. Ὡς ἔψαλεν ὁ Καρασούτσας:

Ἡ φυλὴ δὲν εἶνε μία τῶν πτηνῶν τῶν ἠδυφώνων
Οὐδὲ ποιητῶν ὑπάρχει εἰς τὴν γῆν ἓν γένος μόνον.

Ὁ Κάλβος ἀνήκει εἰς τὸ γένος ἐκείνων οἵτινες ἔρχονται καὶ παρέρχονται ἵνα δικαιωθῶσι μετὰ θάνατον. Ἄλλων ἡ δόξα ἐκρήγνυται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς πυροτέχνημα, καὶ ἄλλων ἡ δόξα ὁμοιάζει πρὸς τοὺς ταξιδεύοντας ἀστέρας, τῶν ὁποίων τὸ φῶς δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ τῆς Δύσεως δὲν εἶνε ὀλίγα τὰ παραδείγματα τῆς ὀψιγόνου δόξης, ὡς λ.χ. ἐκείνης ἣς ἀπήλαυσαν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Ἀνδρέας Σενιέ, καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Κόλλινς.

Ἐνθυμοῦμαι τοὺς ὡραίους στίχους τοῦ Θεοφίλου Γωτιέ: «Ἡ εὐρωστος τέχνη μόνη κατακτᾷ τὴν αἰωνιότητα. Καὶ οἱ θεοὶ ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ' οἱ στίχοι διαμένουσι κυρίαρχοι καὶ δυνατώτεροι τοῦ χάλυβος.» Καὶ πῶς εἶνε δυνατόν ποτε νὰ τεθῇ ἔξω τοῦ νόμου ὁ στιβαρὸς καλλιτέχνης, ὁ ὑπέροχος ποιητὴς τῶν Ὠδῶν; Διότι ἐξ ἀναποδράστων λόγων παρεγνωρίσθη ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει, δυσκολεύομαι νὰ πιστεύσω ὅτι εἶνε ἀνάξιος τῆς ἀθανασίας.

Κωστης Παλαμας

ΦΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΡΙΣΛΕΡ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΔΩΔΕ

Μετάφρασις Χ. Ἀννίνου.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Λοιπὸν ὁ σύζυγός της ἦτο κατεστραμμένος!

Μετ' ὀλίγον, εὐθὺς ὡς θὰ ἐπέστρεφε, θὰ ἐμάνθανε τὴν καταστροφὴν καὶ θὰ ἐμάνθανε ταὐτοχρόνως ὅτι ἡ σύζυγός του καὶ τὸ τέκνον του εἶχον ἀπέλθει καὶ θὰ ἔμενε μόνος ἐν τῷ μέσῳ τῆς συμφορᾶς.

Νὰ μείνῃ παντελῶς μόνος ὁ ἀνὴρ αὐτὸς ὁ τόσον ἀδρανής, ὁ τόσον ἀσθενὴς τὸν χαρακτῆρα, ὅστις ἄλλο τι δὲν εἴξευρεν εἰμὴ νὰ θρηνῇ, νὰ δεικνύῃ ἀπειλητικῶς τὴν πυγμὴν πρὸς τὴν ζωήν ὡς παιδίον! Τί θὰ ἐγίνετο ὁ δυστυχής;

Τὸν ᾤκτειρε μεθ' ὅλου αὐτοῦ τὸ ἔγκλημα.

Ἔπειτα ἐπῆλθεν αὐτῇ ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἐφαίνετο ἴσως ὅτι ἔφευγε πρὸ τῆς χρεωκοπίας, πρὸ τῆς ἐνδείας.

Ὁ Γεώργιος ἠδύνατο νὰ εἴπῃ:

— Ἂν ἤμην πλούσιος θὰ μ' ἐσυγχώρει!

Ὤφειλεν ἄρα γε νὰ καταλίπῃ ὄπισθέν της αὐτὴν τὴν ἀμφιβολίαν;

Εἰς ψυχὴν γενναίαν καὶ ὑπερήφανον οἵα ἡ τῆς Κλαίρης δὲν ἀπῃτεῖτο ἀφορμὴ μεγαλειτέρα ὅπως μεταβάλῃ τὴν ἀπόφασίν της.

Ἐν τῷ ἅμα κατηυνάσθη ἐν τῇ ψυχῇ της πᾶσα ἡ ἀηδία, πᾶσα ἡ ἀγανάκτησις ὡς νὰ ἐφώτισε λάμψις αἰφνίδιος τὸ καθῆκόν της. Ὅτε ἦλθον νὰ τῆς ἀναγγείλωσιν ὅτι τὸ παιδίον ἦτο ἐνδεδυμένον καὶ αἱ ἀποσκευαὶ ἕτοιμαι, ἡ νέα της ἀπόφασις εἶχεν ἤδη ληφθῆ.

— Εἶνε περιττόν!.. εἶπεν ἠρέμα... δὲν θ' ἀναχωρήσωμεν.

Γ'.

Ἡ λῆξις.

Μίαν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐσήμαινε τὸ μέγα ὡρολόγιον τοῦ Ἁγίου Γερβασίου. Τοιοῦτο ἦτο τὸ ψῦχος, ὥστε ἡ κατερχομένη λεπτὴ χιὼν ἐπήγνυτο καταπίπτουσα καὶ συνεσωρεύετο εἰς τὸ ἔδαφος κατάλευκος καὶ τρίζουσα ὑπὸ τοὺς πόδας.

Ὁ Ῥίσλερ περιτετυλιγμένος τὸν μανδύαν του ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ ζυθοπωλείου μετὰ σπουδῆς διὰ τῆς ἐρήμης κατοικίας τοῦ Ἕλους. Ἦτο ηὐχαριστημένος ὁ ἀγαθὸς Ῥίσλερ Εἶχε πανηγυρίσει πρὸ ὀλίγου μετὰ τῶν δύο πιστῶν ὀφειλετῶν του Σέβη καὶ τοῦ Δελομπέλ, τὴν πρώτην του ἔξοδον, τὸ πέρας τῆς ἀτελευτήτου καθείρξεώς του, καθ' ἣν εἶχεν ἐπιτρήσει τὴν κατασκευὴν τῆς ἐκτυπωτικῆς μηχανῆς του μεθ' ὅλων τῶν ψηλαφήσεων, μεθ' ὅλων τῶν εὐχαριστήσεων καὶ τῶν ἀπογοητεύσεων τοῦ ἐφευρέτου. Τὴν τελευταίαν στιγμὴν παρετηρήθη ἔλλειψίς τις· ὁ κρεμαστὴρ δὲν ἐλειτούργει καλῶς καὶ ἐδέησε νὰ γείνωσιν ἐξ ἀρχῆς σχέδια καὶ προϋπολογισμοί. Τέλος τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐγένετο ἡ δοκιμὴ τῆς νέας μηχανῆς, τὰ πάντα δὲ ἐπέτυχον κατ' εὐχήν. Ὁ ἀξιόλογος ἀνὴρ ἐθριάμβευεν. Ἐνόμιζεν ὅτι ἀπηλλάσσετο ὀφειλῆς παρέχων εἰς τὸν οἶκον Φρομῶν τὸ εὐεργέτημα νέας ἐφευρέσεως, ἐξ ἧς θὰ ἠλαττοῦτο ἡ ἐργασία, τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν, καὶ θὰ ἐδιπλασιάζοντο τὰ κέρδη καὶ ἡ φήμη τοῦ ἐργοστασίου. Διὸ βαδίζων ἔπλαττεν ὡραῖα ὄνειρα, σᾶς βεβαιῶ! Τὸ βῆμά του ἀντήχει ἀγερώχως, τονούμενον ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς εὐδαίμονος καὶ εὐσταθοῦς πορείας τοῦ λογισμοῦ του.

Πόσα σχέδια ἔπλαττεν· πόσας ἐλπίδας!

Ἠδύνατο ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐν Ἀνιέρῃ ἔπαυλιν, ἣν ἡ Σιδωνία ἤρχισε ἤδη νὰ ἀποκαλῇ εὐτελῆ καλύβην, δι' ὡραίας ἐξοχικῆς οἰκίας κειμένης εἰς ἀπόστασιν δέκα ἢ δεκαπέντε λευγῶν ἐκ Παρισίων, νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν κ. Σέβην σύνταξιν γενναιοτέραν ὁπωσοῦν, νὰ βοηθῇ συχνότερον τὸν Δελομπέλ, οὗ ἡ ταλαίπωρος σύζυγος ἔθνησκεν ἐκ τῆς πολλῆς ἐργασίας. Τέλος ἠδύνατο ν' ἀνακαλέσῃ τὸν Φράντζ. Αὐτὸς ἦτο ὁ προσφιλέστατος τῶν πόθων του. Ἀδιακόπως ἐσυλλογίζετο τὸν ἀτυχῆ νέον ἐξόριστον εἰς χώραν νοσώδη, διατελοῦντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τυραννικῆς διευθύνσεως, ἥτις ἐχορήγει ἄδειαν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους της καὶ τοὺς ἀνακαλεῖ σχεδὸν ἀμέσως ἄνευ τινὸς ἐξηγήσεως. Διότι ὁ Ῥίσλερ ἐ-

θλίβετο ἀκόμη διὰ τὴν τόσον ἐσπευσμένην καὶ τόσον ἀνεξήγητον ἀναχώρησιν τοῦ Φράντζ κατὰ τὸ τελευταῖόν του ταξείδιον, καὶ διὰ τὴν βραχεῖαν ἐμφάνισιν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις χωρὶς νὰ τοῦ ἀφήσῃ καιρὸν νὰ τὸν χαρῇ, ἀνεζωπύρησε πάσας τὰς ἀναμνήσεις τῆς στοργῆς καὶ τοῦ κοινοῦ βίου. Διὸ προὐτίθετο, μετὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῆς μηχανῆς του, νὰ εὕρῃ εἰς τὸ ἐργοστάσιον μικράν τινα θέσιν, ἔνθα ὁ Φράντζ ἠδύνατο νὰ εὐημερήσῃ παρασκευάζων ἑαυτῷ ἀληθὲς μέλλον. Ὡς πάντοτε ὁ Ῥίσλερ ἐσκέπτετο μόνον περὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων. Ἡ μόνη νου ἐγωϊστικὴ εὐχαρίστησις ἦτο νὰ βλέπῃ μειδιῶντας πάντας τοὺς περὶ αὐτόν.

Σπεύδων οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ Καλογραιῶν. Μακρὰ σειρὰ ἁμαξῶν ἑστάθμευε πρὸ τῆς οἰκίας καὶ ἡ λάμψις τῶν φανῶν των εἰς τὴν ὁδόν, αἱ σκιαὶ τῶν ἡνιόχων προφυλαττομένων ἀπὸ τῆς χιόνος εἰς τοὺς μυχοὺς καὶ τὰς γωνίας, ἃς αἱ γηραιαὶ τῆς ὁδοῦ οἰκίαι διετήρουν καὶ μετὰ τὴν χάραξιν τοῦ πεζοδρομίου, ἐνεψύχουν τὴν ἔρημον καὶ σιωπηλὴν συνοικίαν.

— Μπά! ἀλήθεια! ἐσυλλογίσθη ὁ καλὸς Ῥίσλερ· ἔχομεν χορὸν εἰς τὸ σπίτι μας.

Ἐνεθυμήθη ὅτι ἡ Σιδωνία εἶχε διοργανώσει ἑσπερίδα μουσικῆς καὶ χοροῦ, ἀπαλλάξασα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ παρευρεθῇ «διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο πολὺ ἀπησχολημένος» Ἐν τῷ μέσῳ τῶν σχεδίων καὶ τῶν ὀπτασιῶν τοῦ γενναιοδώρου πλούτου του ἡ ἑορτὴ ἐκείνη, ἧς ἡ ἠχὼ ἔφθανε μέχρις αὐτοῦ, ἐπέτεινε τὴν ἀγαλλίασίν του καὶ τὸν κατέστησεν ὑπερήφανον. Μετά τινος μεγαλοπρεπείας ὤθησε τὴν βαρεῖαν θύραν, ἡμικλειστον ὅπως πηγαινοέρχωνται οἱ προσκεκλημένοι, καὶ πέραν εἰς τὸ βάθος τοῦ κήπου διέκρινεν ὁλόκληρον τὸ δεύτερον πάτωμα πεφωταγωγημένον.

Σκιαὶ διήρχοντο ἀδιακόπως ὄπισθεν τοῦ κυμαινομένου πέπλου τῶν παραπετασμάτων. Ἡ ὀρχήστρα, ἧς ἡ παρουσία ἐμαντεύετο ἐκ τῆς παλιρροίας τῶν ἀναδιδομένων ὑποκώφως ἤχων ἐφαίνετο παρακολουθοῦσα τὴν κίνησιν τῶν λαθρείων αὐτῶν ἐμφανίσεων. Ἐχόρευον. Πρὸς στιγμὴν ὁ Ῥίσλερ ἐπέστησε τὸ βλέμμα του ἐπὶ τῆς φανταισμαγορίας ταύτης τοῦ χοροῦ καὶ ἐντὸς μικροῦ δωματίου παρακειμένου εἰς τὴν αἴθουσαν, ἀνεγνώρισε τὴν σκιὰν τῆς Σιδωνίας. Ἦτο ὀρθία ἐν τῇ περιεσταλμένῃ ἐνδυμασίᾳ της, ἐν τῇ στάσει γυναικὸς κατοπτριζομένης. Ὄπισθεν αὐτῆς σκιά τις μικροτέρα, ἀναμφιβόλως ἡ κυρία Δόβσων ἐπιδιώρθου ἀταξίαν τινὰ εἰς τὸ φόρεμά της τὸν κόμβον ταινίας προσηρμοσμένης εἰς τὸν λαιμόν, ἧς αἱ μακραὶ καὶ κυματίζουσαι ἄκραι εἶχον χαμηλώσει καταβιβασθεῖσαι. Ἡ εἰκὼν ἦτο λίαν ἀόριστος, ἀλλ' ἡ χάρις τῆς γυναικὸς ἀνεγνωρίζετο ἐν πάσαις ταῖς ἀμυδρῶς διαγραφομέναις γραμμαῖς, ὁ δὲ Ῥίσλερ ἔστη ἐπὶ πολὺ θαυμάζων αὐτήν.

Εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα ἡ ἀντίθεσις ἦτο κατάθλιπτος. Οὐδὲν ἐφαίνετο φῶς εἰμὴ ἡ λάμψις μικρᾶς λυχνίας ὄπισθεν τῶν ἰοχρόων παραπετασμάτων τοῦ κοιτῶνος. Ὁ Ῥίσλερ παρετήρησε τὴν λεπτομέρειαν ταύτην, ἐπειδὴ δὲ ἡ μικρὰ κόρη τῶν Φρομῶν εἶχεν ἀσθενήσει πρό τινων ἡμερῶν, ἀνησύχησεν, ἐνεθυμήθη τὴν παράδοξον ταραχὴν τῆς κυρίας Γεωργίου ὅτε διῆλθεν ἐγγύθεν αὐτοῦ τὸ ἀπόγευμα καὶ ἐπέστρεψε μέχρι τοῦ φυλακείου τοῦ θυρωροῦ Ἀχιλλέως ὅπως πληροφορηθῇ.

Τὸ φυλακεῖον ἦτο πλῆρες. Οἱ ἁμαξηλάται ἐθερμαίνοντο παρὰ τὴν θερμάστραν, ἐφλυάρουν καὶ ἐγέλων καπνίζοντες. Ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ Ῥίσλερ ἐπεκράτησε σιγή, σιγὴ περίεργος, χλευαστική, ἐξεταστική. Περὶ αὐτοῦ βεβαίως θὰ ἐλάλουν.

— Μήπως εἶνε ἄρρωστον τὸ παιδὶ τῶν Φρομῶν; ἠρώτησεν·

— Ὄχι, δὲν εἶνε ἄρρωστον τὸ παιδί, ἀλλὰ ὁ κύριος.

— Ὁ κ. Γεώργιος εἶνε ἄρρωστος;

— Μάλιστα, ἠσθένησε τώρα τὸ βράδυ ἀφοῦ ἐγύρισε εἰς τὸ σπίτι. Ἔτρεξα ἀμέσως καὶ ἔκραξα τὸν ἰατρόν... Εἶπεν ὅτι δὲν εἶνε τίποτε καὶ ὅτι ὁ κύριος ἔχει μόνον ἀνάγκην ἀναπαύσεως.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ῥίσλερ ἔκλεισε πάλιν τὴν θύραν, ὁ γέρων Ἀχιλλεὺς προσέθετε ταπεινοφώνως, μὲ τὴν αὐθάδειαν τοῦ κατωτέρου, ἐξ ἡμισείας πεφοβισμένην καὶ ἐξ ἡμισείας αὐθάδη, ἥτις θέλει ταὐτοχρόνως ν' ἀκουσθῇ καὶ νὰ μὴ ἀκουσθῇ σχεδόν:

— Ἄ, μάλιστα! δὲν γλεντοῦν αὐτοὶ εἰς τὸ κάτω καθὼς εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα!

Ἰδοὺ τί συνέβη:

Ὁ Φρομὼν ἐπιστρέψας τὴν ἑσπέραν εὗρε τὴν σύζυγόν του μὲ φυσιογνωμίαν τόσον τεθλιμμένην, ὥστε εὐθὺς ἐμάντευσεν ὅτι συμφορά τις ἐνέσκηψεν. Ἀλλ' εἶχε τόσον συνειθίσει ἀπὸ δύο ἐτῶν εἰς τὴν ἀτιμωρησίαν τῆς ἀπιστίας του, ὥστε δὲν ἐπῆλθε ποσῶς εἰς τὸν νοῦν του ἡ ἰδέα ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον ἡ σύζυγός του νὰ ἔμαθε τὴν διαγωγήν του. Ἡ Κλαίρη ἀφ' ἑτέρου ὅπως μὴ τὸν καταβάλῃ ἀμέσως ἔσχε τὴν γενναιότητα νὰ μὴ ὁμιλήσῃ αὐτῷ εἰμὴ περὶ τῆς εἰς Σαβινὸ ἐπισκέψεώς της.

— Ὁ παπποῦς δὲν ἠθέλησεν, εἶπεν αὐτῷ.

Ὁ ἀτυχὴς ὠχρίασε φρικωδῶς.

— Ἐχάθην!.. ἐχάθην! ἐπανέλαβεν δὶς ἢ τρὶς μὲ παράνοιαν πυρέσσοντος· καὶ αἱ νύκτες τῆς ἀγρυπνίας ἃς διῆλθε, μία τελευταία φοβερὰ σκηνή, ἣν εἶχεν ὑποστῆ μετὰ τῆς Σιδωνίας προσφάτως καθότι ἤθελε νὰ τὴν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ τελέσῃ τὴν ἑορτὴν ἐκείνην τὴν παραμονὴν τῆς καταστροφῆς, ἡ ἄρνησις τοῦ κ. Γαρδινοά, πάντα τὰ παθήματα ταῦτα, ἅτινα συνείχοντο πρὸς ἄλληλα καὶ τὸν εἶχον συνταράξει ἐκ περιτροπῆς συνωψίσθησαν εἰς σφοδρὰν νευρικὴν κρίσιν. Ἡ Κλαίρη τὸν ηὐσπλαγχνίσθη, τὸν ὑπεχρέωσε νὰ κατακλιθῇ καὶ ἐκάθησε παρὰ τὴν κλίνην του. Προσεπάθησε νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ, νὰ τὸν καταπραΰνῃ· ἀλλ' ἡ φωνή της δὲν εἶχε πλέον τὸν φιλόστοργον ἐκεῖνον τόνον, ὅστις κατευνάζει καὶ πείθει. Εἰς τὰ κινήματά της, εἰς τὸν τρόπον μεθ' οὗ ὑπανήγειρε τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀσθενοῦς, εἰς τὸν τρόπον μεθ' οὗ παρεσκεύαζε δι' αὐτὸν καταπραϋντικόν τι ποτὸν ἐνυπῆρχεν ἀδιαφορία, ἀναλγησία τις περίεργος.

— Ἀλλὰ σὲ κατέστρεψα! ἔλεγεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ Γεώργιος ὡς νὰ ἤθελε ν' ἀποσείσῃ τὴν θλίβουσαν αὐτὸν ψυχρότητα ἐκείνην. Αὐτὴ ὅμως ἀπήντα δι' ἐξαισίου περιφρονητικοῦ κινήματος... Ὤ! ἂν ἤθελε τῆς κάμει μόνον αὐτό!..

Ἐν τούτοις ἡ νευρικὴ του ἔξαψις ἐπραΰνθη ἐπὶ τέλους, ὁ πυρετὸς κατέπεσε καὶ ἀπεκοιμήθη.

Ἡ Κλαίρη ἔμεινε πλησίον του ἀγρυπνοῦσα. «Εἶνε τὸ καθῆκόν μου» ἔλεγε καθ' ἑαυτήν. Τὸ καθῆκόν της!

Εὑρίσκετο ἐκεῖ νῦν, ἀντικρὺ τοῦ ἀνδρὸς ὃν τόσον τυφλῶς ἐλάτρευσεν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι μακροῦ καὶ εὐδαίμονος κοινοῦ βίου.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ χορὸς ἤρχιζε νὰ γίνεται ζωηρὸς εἰς τὴν κατοικίαν τῆς Σιδωνίας. Ἡ ὀροφὴ ἔτρεμεν ἐρρύθμως διότι ὅπως διευκολύνῃ τὴν ὄρχησιν ἡ κυρία Ῥίσλερ εἶχε διατάξῃ ν' ἀφαιρεθῶσιν ὅλοι οἱ τάπητες ἐκ τῶν αἰθουσῶν. Ἐνίοτε ἐπίσης ἔφθανε μέχρι τῆς ἀκοῆς των ὁ θόρυβος φωνῶν κατ' αἰφνιδίους φοράς, εἶτα χειροκροτήματα πολυάριθμα, πολλαπλασιαζόμενα, ἐξ ὧν ἐδηλοῦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν, ἡ πλήρης αἴθουσα.

Ἡ Κλαίρη ἐσκέπτετο. Δὲν κατετρίβετο εἰς λυπηρὰς σκέψεις, εἰς ἄγονα παράπονα. Ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ βίος εἶνε ἀδυσώπητος καὶ ὅτι ὅλαι αἱ δικαιολογίαι δὲν ἀναχαιτίζουσι τὴν θλιβερὰν λογικὴν τῆς ἀναποφεύκτου πορείας του. Δὲν ἐσυλλογίζετο πῶς ὁ ἀνὴρ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τὴν ἠπάτα, πῶς ἠδυνήθη διὰ μίαν ἰδιοτροπίαν νὰ χάσῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν χαρὰν τοῦ οἴκου του. Αὐτὸ ἦτο τὸ γεγονός, πᾶσαι δὲ αἱ σκέψεις δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ ἐξαλείψωσι, νὰ ἐπανορθώσωσι τὸ ἀνεπανόρθωτον. Τὴν ἀπησχόλει πρὸ πάντων τὸ μέλλον. Νέα ὕπαρξις ἀνειλίσσετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της ζοφερά, αὐστηρά, πλήρης στερήσεων καὶ μόχθων· κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν ἡ καταστροφὴ ἀντὶ νὰ πτοήσῃ, ἐνέπνεεν αὐτῇ θάρρος. Ἡ ἰδέα τῆς ἐκπτώσεως ἐν τῇ κοινωνικῇ αὐτῆς περιωπῇ, ἐκπτώσεως ἀναγκαίας ὡς ἐκ τῶν οἰκονομιῶν εἰς ἃς ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ προβῶσιν, ἡ ἰδέα τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας εἰς ἣν θὰ ὑπεβάλλετο ὁ Γεώργιος ἴσως δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία, μετέδιδε ποιάν τινα δραστηριότητα εἰς τὴν χαύνην γαλήνην τῆς ἀπελπισίας της. Βαρὺ ἠθικὸν φορτίον ἔμελλε ν' ἀναλάβῃ μὲ τὰ τρία παιδιά της τὴν μητέρα της δηλαδή, τὸ κοράσιόν της καὶ τὸν σύζυγόν της. Ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνης της, νὰ κατανυχθῇ περισσότερον ἐπὶ τῇ συμφορᾷ της, τὴν ἐμπόδιζε ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τοῦ ἔρωτός της. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐλησμόνει ἑαυτὴν ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῶν ἀσθενῶν ὄντων ἅτινα ὤφειλε νὰ προστατεύσῃ, τοσοῦτον κάλλιον ἠννόει τὴν ἀξίαν τῆς λέξεως «Θυσία» τῆς τόσον ἀορίστου εἰς τ' ἀδιάφορα στόματα καὶ τόσον σοβαρὰς ὁσάκις καθίσταται μέθοδος βίου.

Ταῦτα ἐσκέπτετο ἡ ἀτυχὴς γυνὴ κατὰ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην ἀγρυπνίαν, ἀγρυπνίαν μάχης καὶ δακρύων, καθ' ἣν παρεσκευάζετο διὰ τὸν δεινὸν ἀγῶνα. Τὴν σκηνὴν ταύτην ἐφώτιζεν ἡ ἀμυδρὰ λυχνία, ἣν ὁ Ῥίσλερ ἔβλεπε κάτωθεν ὡς ἀστέρα πεσόντα ἐκ τῶν ἐκλάμπρων πολυφώτων τοῦ χοροῦ.

Ἡσυχάσας ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ γέρω Ἀχιλλέως ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐσκέφθη ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν ἰδιαίτερόν του θάλαμον ἀποφεύγων τὴν ἑορτὴν καὶ τοὺς προσκεκλημένους, περὶ ὧν ἤκιστα ἐμερίμνα.

Ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι συνείθιζε ν' ἀνέρχηται διὰ μικρᾶς κλίμακος τῆς ὑπηρεσίας συγκοινωνούσης μὲ τὰ γραφεῖα τοῦ ταμείου. Ὅθεν εἰσῆλθεν εἰς τὰ ὑκλόφρακτα ἐργαστήρια, ἅτινα ἡ ἀντανάκλασις τῆς σελήνης ἐπὶ τῆς χιόνος ἐφώτιζεν ὡς ἐν πλήρει ἡμέρᾳ. Ἀνέπνεέ τις ἐκεῖ ἀκόμη τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἡμερησίου ἐργασίας, θερμότητά τινα βαρεῖαν, ἔμπλεων ὁσμῆς γύψου καὶ βερενικίου. Ὁ ἐπὶ τῶν ξηραντηρίων ἐκτεθειμένος χάρτης ἐσχημάτιζε μακροὺς θροοῦντας στοίχους. Πανταχοῦ ἐφαίνοντο ἐρριμμένα ἐργαλεῖα καὶ χιτῶνες ἐργατικοί· ἀνηρτημένοι τῇδε κακεῖσε, ἕτοιμοι διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἐπαύριον. Οὐδέποτε ὁ Ῥίσλερ διήρχετο ἐκεῖθεν χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ εὐχαρίστησιν.

Λίφνης εἰς τὸ πέρας τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν ἐρήμων δωματίων εἶδε φῶς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Πλανῆ. Ὁ γηραιὸς ταμίας εἰργάζετο ἀκόμη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἡ πρώτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀληθῶς παράδοξον.

Τὸ πρῶτον κίνημα τοῦ Ῥίσλερ ἦτο νὰ στραφῇ ὀπίσω, καθότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀκατανοήτου αὐτοῦ ῥήξεως μετὰ τοῦ Σιγισμόνδου, καὶ ἀφότου ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε λάβει ἀπέναντί του στάσιν σιωπηρᾶς ψυχρότητος, ἀπέφευγε νὰ τὸν συναντᾷ. Ἡ προσβληθεῖσα φιλία του ἀπέτρεψεν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἐξηγήσεως· ἐθεώρει ὡς ὑπερηφάνειαν τρόπον τινὰ τὸ νὰ μὴ ἐρωτήσῃ τὸν Πλανῆν διατί τὸν ἠχθρεύετο. Ἐν τούτοις τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ Ῥίσλερ ἠσθάνετο τοιαύ-

τὴν ἀνάγκην διαχύσεως, εἰλικρινοῦς φιλίας καὶ ἡ εὐκαιρία ἀφ' ἑτέρου ἦτο τόσον καλὴ πρὸς συνέντευξιν κατὰ μόνας μετὰ τοῦ ἀρχαίου φίλου του, ὥστε δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἀποφύγῃ καὶ εἰσῆλθε γενναίως εἰς τὸ γραφεῖον.

Ὁ ταμίας ἐκάθητο ἀκίνητος μεταξὺ σωρείας φακέλλων καὶ ὀγκωδῶν βιβλίων ἀναδιφουμένων, ὧν τινα εἶχον πέσει χαμαί. Οὐδὲ κἂν ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀκούσας τὸν κρότον τοῦ εἰσελθόντος προϊσταμένου του. Εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸ βῆμα τοῦ Ρίσλερ. Δειλιάσας οὗτος ὀπωσοῦν ἐδίστασεν ἐπὶ στιγμήν. Εἶτα ὠθούμενος ὑπό τινος τῶν κρυφίων ἐλατηρίων ἅτινα ἐν ἡμῖν φέρομεν καὶ ἅτινα μᾶς ἐξωθοῦσι παρὰ πᾶν ἄλλο ἐμπόδιον εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἡμετέρου πεπρωμένου ἐπορεύθη κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ δικτυωτὸν τοῦ ταμείου.

— Σιγισμόνδε... εἶπε μετὰ φωνῆς σοβαρᾶς.

Ὁ πρεσβύτης ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔδειξε πρόσωπον συνεσπασμένον, ἐφ' οὗ ἔρρεον δύο δάκρυα, τὰ πρῶτα ἴσως ἅτινα ὁ ἀριθμο-ἄνθρωπος αὐτὸς ἔχυνεν ἐπὶ ζωῆς του.

— Κλαίεις, φίλε μου;.. Τί ἔχεις:

Καὶ ὁ ἀγαθὸς Ρίσλερ ὅλως συγκεκινημένος ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν φίλον του, ὅστις ἀπέσυρε τὴν ἰδικήν του ἀποτόμως. Τόσον δὲ τὸ κίνημα τοῦτο ἦτο ὀρμέμφυτον καὶ τόσον βίαιον, ὥστε πᾶσα ἡ συγκίνησις τοῦ Ρίσλερ μετεβλήθη εἰς ἀγανάκτησιν.

Ὠρθώθη αὐστηρῶς.

— Σοῦ τείνω τὴν χεῖρά μου, Σιγισμόνδε Πλανῆ! εἶπεν.

— Καὶ ἐγὼ δὲν σοῦ δίδω τὴν ἰδικήν μου.. εἶπεν ὁ Πλανῆς ἐγειρόμενος.

Ἐπεκράτησε σιγὴ φοβερά, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἠκούετο ἐπάνω ὁ ὑπόκωφος ἦχος τῆς ὀρχήστρας καὶ ὁ κρότος τοῦ χοροῦ, ὁ κρότος ἐκεῖνος ὁ βαρὺς καὶ ὀχληρὸς τοῦ δαπέδου σειομένου ὑπὸ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ὀρχήσεως.

— Διατί ἀρνεῖσαι, νὰ μοῦ δώσῃς τὴν χεῖρά σου; ἠρώτησεν ἁπλῶς ὁ Ρίσλερ ἐνῷ τὸ δικτυωτὸν ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ἔτρεμεν ἐκ μεταλλικῆς φρικιάσεως.

Ὁ Σιγισμόνδος ἵστατο ἀπέναντί του στηρίζων τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τοῦ γραφείου του ὡς νὰ ἤθελε νὰ τονίσῃ κάλλιον τὴν ἀπάντησίν του.

— Διατί;... Διότι κατέστρεψες τὸ κατάστημα, διότι εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν τώρα εὑρίσκεσαι θὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον ὁ ὑπάλληλος τῆς Τραπέζης νὰ ζητήσῃ ἑκατὸν χιλιάδας φράγκων, ἐγὼ δέ, χάρις εἰς σέ, δὲν ἔχω οὔτε ὀβολὸν εἰς τὸ ταμεῖον... νὰ διατί!

Ὁ Ρίσλερ ἦτο κατάπληκτος.

— Ἐγὼ κατέστρεψα τὸ κατάστημα;.. ἐγώ;

— Ἀκόμη χειρότερα, κύριε. Τὸ κατέστρεψες διὰ τῆς συζύγου σου καὶ ἐσυμφωνήσατε νὰ ἐπωφεληθῆτε σεῖς ἀπὸ τὴν καταστροφήν μας καὶ ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν σας. Ὦ! ἠννόησα καλὰ τὸ παιγνίδι σας, ἔννοιά σας. Τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἡ σύζυγός σου ἐσούφρωσεν ἀπὸ τὸν δυστυχισμένον τὸν Φρομών, ἡ ἔπαυλις τῆς Ἀνιέρης, τὰ διαμαντικὰ καὶ τὰ λοιπὰ θὰ τὰ ἔχῃ γράψει εἰς τὸ ὄνομά της διὰ νὰ εἶνε ἐξησφαλισμένα ἀπὸ πᾶσαν καταστροφήν. Καὶ τώρα βέβαια ἠμπορεῖς ν' ἀποσυρθῇς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν!...

Ὦ!.. εἶπεν ὁ Ρίσλερ διὰ φωνῆς ἐσβεσμένης, κατασιγασθείσης ἀμέσως, ἀνεπαρκοῦς εἰς τὸ πλῆθος τῶν λογισμῶν, οὓς ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ. Ψελλίζων ἔσυρε τὸ δικτυωτὸν πρὸς ἑαυτὸν μὲ τόσην ὁρμήν, ὥστε ἀπέσπασεν ὁλόκληρον τεμάχιον. Τέλος ἐκλονίσθη, κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος, μὴ προφέρων λέξιν, διατηρῶν μόνον ἐν τῇ ἐναπομενούσῃ ἐντὸς αὐτοῦ ζωῇ τὴν σταθερὰν θέλησιν νὰ μὴ ἀποθάνῃ πρὶν δικαιολογηθῇ. Καὶ πρέπει νὰ ἦτο πολὺ ἰσχυρὰ ἡ θέλησις αὐτή, καθόσον ἐνῷ οἱ μήνιγγές του ἔπαλλον, σφυροκοπούμενοι ὑπὸ τοῦ κυκνίζοντος τὸ πρόσωπόν του αἵματος, ἐνῷ τὰ ὦτά του ἐβόμβουν καὶ οἱ θολοὶ ὀφθαλμοί του ἐφαίνοντο ἤδη ἐστραμμένοι πρὸς τὸ τρομερὸν ἄγνωστον, ὁ ἀτυχὴς ἐψιθύριζε καθ' ἑαυτὸν διὰ φωνῆς μὴ ἀκουομένης, μὲ τὴν φωνὴν τῶν ναυαγῶν, οἵτινες λαλοῦσι μὲ τὸ στόμα πλῆρες ὕδατος ἐντὸς τοῦ πατάγου τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου τῆς τρικυμίας: «πρέπει νὰ ζήσω... πρέπει νὰ ζήσω!»

Ὅτε ἀνέκτησε τὰς αἰσθήσεις του εὑρέθη καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, εἰς τὸ μέρος ὅπου οἱ ἐργάται συνωθοῦντο κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πληρωμῆς, μὲ τὴν μανδύαν του ἐρριμμένον κατὰ γῆς, μὲ τὸν λαιμοδέτην του λελυμένον, μὲ τὸ ὑποκάμισόν του ἀνοικτόν, διεσχισμένον ὑπὸ τοῦ κονδυλομαχαίρου τοῦ Σιγισμόνδου. Εὐτυχῶς δι' αὐτὸν αἱ χεῖρές του εἶχον κοπῆ ὅτε ἀπέσπασε τὸ δικτυωτόν, τὸ αἷμα ἔρρευσεν ἀφθόνως καὶ τὸ μικρὸν αὐτὸ περιστατικὸν ἤρκεσε νὰ τὸν σώσῃ ἐκ προσβολῆς ἀποπληξίας. Ἀνοίξας ἐκ νέου τὰ ὄμματα εἶδε πλησίον του τὸν γηραιὸν Σιγισμόνδον καὶ τὴν κυρίαν Γεωργίου, ἣν ὁ ταμίας ἐπορεύθη καὶ προσεκάλεσεν ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ του. Εὐθὺς ὡς ὁ Ρίσλερ ἠδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ, πρὸς ταύτην ἀπετάθη πνευστιῶν.

— Εἶνε ἀληθές, κυρία Γεωργίου, εἶνε ἀληθὲς αὐτὸ ὁποῦ μοῦ εἴπαν;

Ἡ Κλαίρη δὲν ἔσχε τὸ θάρρος νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ καὶ ἀπέστρεψε τὸ βλέμμα.

— Λοιπὸν ἐξηκολούθησεν ὁ ἀτυχής, ὁ οἶκός μας κατεστράφη καὶ ἐγὼ εἶμαι ἡ αἰτία...

— Ὄχι, Ρίσλερ, ὄχι, φίλε μου... δὲν εἶσαι σύ.

— Ἡ σύζυγός μου, αἴ; Ὦ, εἶνε φρικτόν! Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς σᾶς ἐπλήρωσα τὸ χρέος τῆς εὐγνωμοσύνης!.. Ἀλλὰ σεῖς, κυρία Γεωργίου, σεῖς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μ' ἐθεωρήσατε συνένοχον τοιαύτης ἀτιμίας!

— Ὄχι, ὄχι, φίλε μου... ἡσύχασε!.. Τὸ εἰξεύρω ὅτι εἶσαι ὁ ἐντιμότερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου.

Τὴν προσέβλεψε πρὸς στιγμὴν μὲ τὰ χείλη τρέμοντα, μὲ τὰς χεῖρας συνηνωμένας, διότι πᾶσαι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀφελοῦς αὐτοῦ χαρακτῆρος εἶχον κάτι τι τὸ παιδικόν.

— Ὦ κυρία Γεωργίου... κυρία Γεωργίου.. ἐψιθύρισεν. Ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι ἐγὼ σᾶς κατέστρεψα!...

Ἐν τῇ μεγάλῃ συμφορᾷ ἤτις τὸν ἔπληττε καὶ ἤτις πρὸ πάντων ἔπληττε τὴν πλήρη ἔρωτος πρὸς τὴν Σιδωνίαν καρδίαν του, ἄλλο τι δὲν ἔβλεπεν αὐτὸς εἰμὴ τὴν οἰκονομικὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου Φρομὼν τὴν προελθοῦσαν ἐκ τῆς τυφλώσεως αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς συζύγου του.

Αἴφνης ἠγέρθη ἀποτόμως.

— Ἐμπρὸς εἶπεν· ἂς μὴ συγκινώμεθα.. Πρόκειται νὰ κανονίσωμεν τοὺς λογαριασμούς μας.

Ἡ κυρία Φρομὼν ἐροβήθη.

— Ρίσλερ.... Ρίσλερ... ποῦ πηγαίνεις;

Ἐνόμιζεν ὅτι ἤθελε ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν θάλαμον τοῦ Γεωργίου.

Ὁ Ρίσλερ τὸ ἠννόησε καὶ ἐμειδίασε περιφρονητικῶς.

— Ἡσυχάσατε, κυρία... Ὁ κ. Γεώργιος δύναται νὰ κοιμᾶται ἥσυχος. Ἔχω νὰ πράξω ἄλλο τι μᾶλλον κατεπείγον ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τῆς συζυγικῆς μου τιμῆς. Περιμένετέ με ἐδῶ... θὰ ἐπιστρέψω.

Καὶ ὥρμησε μετὰ σπουδῆς πρὸς τὴν μικρὰν κλίμακα· ἡ Κλαίρη πεποιθυῖα εἰς τοὺς λόγους του, ἔμεινεν ἀντικρὺ τοῦ Πλανῆ ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐκ τῶν ὑψίστων ἐκείνων καὶ ἀμφιβόλων στιγμῶν, αἵτινες φαίνονται μακραὶ ὡς ἐκ τῶν παντοίων εἰκασιῶν τῶν γεννωμένων κατὰ τὴν διάρκειάν της.

Μετ' ὀλίγον κρότος βημάτων κατεσπευσμένων καὶ θροῦς ἐσθῆτος ἠκούσθη εἰς τὴν στενὴν καὶ ζοφερὰν κλίμακα.

Ἡ Σιδωνία ἐνεφανίσθη πρώτη φέρουσα ἐνδυμασίαν χοροῦ, ἐξαίσιον, καὶ τόσον ὡχρά, ὥστε τὰ πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ ἀλαμποῦς δέρματός της διακεχυμένα τιμαλφῆ κοσμήματα ἐφαίνοντο περισσότερον αὐτῆς ζωντανά, ὡσεὶ διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ μαρμάρου ἀγάλματος. Ἐκλονίζετο ἀκόμη σύσσωμος ἐκ τοῦ ἄσθματος τῆς ὀρχήσεως, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συγκινήσεως καὶ ἐκ τῆς ταχείας πορείας, αἱ δ' ἐλαφραὶ ταινίαι της, οἱ ἐπιπρόσθετοι τῆς ἐσθῆτός της γῦροι, τὰ ἄνθη της, ὁ πλούσιος αὐτῆς ἑορτάσιμος κόσμος, κατέπιπτον περὶ αὐτὴν τραγικῶς. Ὁ Ρίσλερ τὴν παρηκολούθει κατάφορτος ἐκ θηκῶν, ἐκ κιβωτιδίων καὶ χαρτίων. Ἅμα ὡς ἔφθασε ἐκεῖ ἐπάνω, ὥρμησεν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς συζύγου του καὶ ἔλαβε πᾶν ὅ,τι πολύτιμον περιεῖχε, τιμαλφῆ κοσμήματα, χρεώγραφα, τὸ πωλητήριον τῆς ἐν Ἀνιέρῃ ἐπαύλεως· εἶτα ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ θαλάμου τὴν προσεκάλεσεν ἀπὸ τοῦ χοροῦ μεγαλοφώνως:

— Κυρία Ρίσλερ!...

Αὐτὴ προσέδραμεν ἐν τάχει, χωρὶς οἱ προσκεκλημένοι νὰ λάβωσι ποσῶς γνῶσιν τῆς ταχείας ταύτης σκηνῆς καὶ χωρὶς νὰ διαταραχθῇ ἐξ αὐτῆς ἡ εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ζωηρότητος διατελοῦσα κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐσπερίς. Ἰδοῦσα τὸν σύζυγόν της ὄρθιον πρὸ τοῦ γραφείου της, τὰ συρτάρια ἀνοικτά, διερραγότα, ἀνεστραμμένα ἐπὶ τοῦ τάπητος μετὰ τῶν μυρίων ἀσημάντων ἀντικειμένων ἅτινα περιεῖχον, ἠννόησεν ὅτι φοβερόν τι συνέβαινεν.

— Ἔλα γρήγορα, εἶπεν ὁ Ρίσλερ γνωρίζω τὰ πάντα.

Ἠθέλησε τότε αὐτὴ νὰ προσποιηθῇ ἦθος ἀθῶον καὶ ἀλαζόν· ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν ἥρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος μετὰ τοιαύτης σφοδρότητος, ὥστε ἀμέσως ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν της ἡ ἀνάμνησις τῶν λόγων τοῦ Φρέντζ: «Θ' ἀποθάνῃ ἴσως, ἀλλὰ πρότερον θὰ σὲ φονεύσῃ...» Καὶ ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον, τὸν ἀφῆκε νὰ τὴν παρασύρῃ ἄνευ ἀντιστάσεως, μὴ σχοῦσα οὔτε κἂν τὴν δύναμιν νὰ ψευσθῇ.

— Ποῦ θὰ ὑπάγωμεν; ἠρώτησε ταπεινοφώνως.

Ὁ Ρίσλερ δὲν ἀπήντησεν. Ἡ Σιδωνία μόλις ἐπρόφθασε νὰ ρίψῃ ἐπὶ τῶν γυμνῶν της ὤμων, μὲ τὴν φίλαυτον μέριμναν ἥτις οὐδέποτε τὴν ἐγκατελίμπανε, πέπλον ἐξ ἐλαφροῦ τουλίου καὶ τὴν παρέσυρε, τὴν ὤθησε μᾶλλον εἰς τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ ταμεῖον κλίμακα, ἣν κατῆλθε ταυτοχρόνως μετ' αὐτῆς, παρακολουθῶν ἐγγύθεν τὰ βήματά της ἐκ φόβου μήπως ἡ λεία του διαφύγῃ.

— Ἰδού, εἶπεν εἰσερχόμενος... Ἐκλέψαμεν καὶ ἀποδίδομεν τὰ κλοπιμαῖα... Κύτταξε, Πλανῆ, μὲ ὅλ' αὐτὰ ἠμπορεῖ νὰ πιάσῃ κάνεις χρήματα....» Καὶ ἀπέθηκεν ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ ταμίου πάντα τὰ κομψὰ λάφυρα, δι' ὧν ἦτο φορτωμένη ἡ ἀγκάλη του, ἐξεζητημένους γυναικείους κόσμους, μικρὰ ἀντικείμενα φιλαρεσκείας, ἔγγραφα ἐπὶ χαρτοσήμου.

Ἀκολούθως στρεφόμενος πρὸς τὴν σύζυγόν του:

— Τώρα τὰ στολίδια σου!..... εἶπεν. Ἔλα γρήγορα....

Αὐτὴ ἐξετέλει τὸ πρόσταγμα βραδέως. Ἤνοιγε μετὰ θλίψεως τὰ ἐλατήρια τῶν ψελλῶν καὶ τῶν ἐνωτίων, ἰδίως δὲ τὴν λαμπρὰν ἀδαμαντίνην πόρπην, ἐν ᾗ τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον τοῦ ὀνόματός της, ἐν ᾗ ἓν S ἀστραπηβόλον ἐφαίνετο ὡς

ὅφις κοιμώμενος, αἰχμάλωτος ἐντὸς χρυσοῦ κύκλου. Ὁ Ρίσλερ ἀνυπομονῶν ἔθραυε σκαιῶς τὰ εὔθραυστα αὐτῶν προσαρμόσματα. Ἡ πολυτέλεια ἔτριζε ζωηρῶς ὑπὸ τὰ δάκτυλά του ὡσεὶ τιμωρουμένη.

— Τώρα εἶνε ἡ σειρά μου, εἶπε κατόπιν... πρέπει νὰ δώσω καὶ ἐγὼ ὅλα ὅσα ἔχω... Ἰδοὺ τὸ χαρτοφυλάκιόν μου... Τί ἄλλο ἔχω;.. τί ἄλλο ἔχω;

Καὶ ἀνεζήτει ἐρευνῶν πυρετωδῶς τὰ θυλάκιά του.

—Ἄ! τὸ ὡρολόγιόν μου μαζί μὲ τὴν ἅλυσιν στοιχίζει χίλια φράγκα... τὰ δακτυλίδιά μου, τὸν ἀρραβωνά μου... Ὅλα εἰς τὸ ταμεῖον, ὅλα! Πρέπει νὰ πληρώσωμεν σήμερον τὸ πρωὶ ἑκατὸν χιλιάδας φράγκων... Μόλις ἑξημερώσῃ πρέπει νὰ ἀρχίσω ἀμέσως τὰς ἐνεργείας διὰ νὰ πωλήσω, νὰ ἐποιήσω... Εἰξεύρω ἕνα ὅστις ἐπιθυμεῖ ν' ἀγοράσῃ τὴν ἔπαυλιν τῆς Ἀνιέρης. Θὰ τοῦ τὴν παραχωρήσω ἀμέσως.

Ἐλάλει καὶ ἐνήργει μόνος. Ὁ Σιγισμόνδος καὶ ἡ κυρία Γεωργίου τὸν ἔβλεπον ἄφωνοι. Ἡ Σιδωνία ἐφαίνετο ἀναίσθητος, χωρὶς συνείδησιν.

Ὁ ψυχρὸς ἀὴρ ὁ προσερχόμενος ἐκ τῆς μικρᾶς τοῦ κήπου θύρας, διανοιχθείσης ὅτε ὁ Ρίσλερ ἐλιποθύμησε, τὴν ἔκαμνε νὰ ῥιγοῖ καὶ μηχανικῶς περιέσφιγγε περὶ τοὺς ὤμους της τὰς πτυχὰς τοῦ σκεπάσματός της μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπλανεῖς, μὲ τὸν νοῦν ἔκφρονα. Ἤκουε τοὐλάχιστον τὰ βιολία τοῦ χοροῦ της, ὧν ὁ ἦχος ἔφθανε μέχρις αὐτῆς κατὰ τὰ διαλείμματα τῆς σιωπῆς ὡς ἀγρία εἰρωνεία, ὁμοῦ μὲ τὸν βαρὺν κρότον τῶν σειομένων σανίδων τοῦ πατώματος ὑπὸ τῶν χορευτῶν;.. Χεὶρ σιδηρὰ κατεπέσουσα ἐπ' αὐτῆς τὴν ἐξήγαγε διὰ μιᾶς ἀπὸ τοῦ ληθάργου της. Ὁ Ρίσλερ τὴν ἥρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος καὶ σύρων αὐτὴν πρὸ τῆς συζύγου τοῦ συνεταίρου του:

— Γονάτισε! εἶπεν αὐτῇ.

Ἡ κυρία Φρομὼν ἀπερακρύνετο ἀντιτείνουσα

—Ὄχι, ὄχι, Ρίσλερ, ὄχι, αὐτό!...

— Πρέπει! εἶπεν ὁ Ρίσλερ ἀδυσώπητος... Εἶνε ἀνταπόδοσις, ἐπανόρθωσις... Γονάτισε λοιπόν, ἀθλία!

Καὶ διὰ κινήματος ἀκατασχέτου ἔρριψε τὴν Σιδωνίαν παρὰ τοὺς πόδας τῆς Κλαίρης, εἶτα δέ, ἐξακολουθῶν νὰ κρατῇ αὐτὴν ἐκ τοῦ βραχίονος:

—Θὰ ἐπαναλάβῃς μαζί μου, εἶπε, λέξιν πρὸς λέξιν ὅ,τι θὰ εἴπω· « Κυρία... »

Ἡ Σιδωνία νεκρὰ σχεδὸν ἐκ τοῦ φόβου ἐπανέλαβεν ἠρέμα « Κυρία... »

—Ὁλόκληρος βίος ταπεινώσεως καὶ ὑποταγῆς....

— Ὁλόκληρος βίος ταπει... Ὤ, ὄχι! δὲν δύναμαι... εἶπεν ἐγειρομένη διὰ μιᾶς μετὰ σκιρτήματος ἀγρίου ζώου καὶ ἀπαλλασσομένη ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Ρίσλερ, διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας, ἧς ἡ θέα τὴν ἐπείραζεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς φρικώδους σκηνῆς, προσελκύουσα αὐτὴν εἰς τὸν ζόφον τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς φυγῆς, ἀπῆλθε φεύγουσα ὑπὸ τὴν καταπίπτουσαν χιόνα καὶ τὸν μαστίζοντα τοὺς γυμνούς της ὤμους ἄνεμον.

— Σταματήσατέ την, σταματήσατέ την!.. Ρίσλερ, Πλανῆ, σᾶς παρακαλῶ!... Δι' εὐσπλαγχνίαν, μὴ τὴν ἀφήσετε νὰ φύγῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον!

Ὁ Πλανῆς ἐκινήθη διευθυνόμενος πρὸς τὴν θύραν.

Ὁ Ρίσλερ τὸν ἀνεχαίτισεν.

— Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ κινηθῇς ἀπ' ἐδῶ!.. Σᾶς ζητῶ συγγνώμην, κυρία, ἀλλὰ ἔχομεν νὰ διακπεραιώσωμεν ὑποθέσεις πολὺ σπουδαιοτέρας ἀπὸ αὐτήν. Δὲν πρόκειται πλέον ἐδῶ περὶ τῆς κυρίας Ρίσλερ... Πρέπει νὰ σώσωμεν τὴν τιμὴν τοῦ οἴκου Φρομών, τὴν μόνην ἥτις κινδυνεύει, καὶ ἥτις μ' ἐνδιαφέρει κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἐμπρός, Πλανῆ, εἰς τὸ ταμεῖον! καὶ ἄς κάμωμεν τοὺς λογαριασμούς μας.

Ὁ Σιγισμόνδος ἔπεινεν αὐτῷ τὴν χεῖρα.

— Εἶσαι τίμιος ἄνθρωπος, Ρίσλερ, συγχώρησέ με ἂν ἀμφέβαλλα.

Ὁ Ρίσλερ προσεποιήθη ὅτι δὲν ἤκουσεν.

— Λοιπὸν ἐλέγομεν ὅτι ἔχομεν νὰ πληρώσωμεν ἑκατὸν χιλιάδας φράγκα;.. Πόσα ὑπάρχουν εἰς τὸ ταμεῖον;

Σοβαρῶς ἐκαθέσθη ὄπισθεν τοῦ δικτυωτοῦ, ἀναδιφῶν τὰ λογιστικὰ βιβλία, τὰ χρεώγραφα, ἀνοίγων τὰς θήκας, ὑπολογίζων μετὰ τοῦ Πλανῆ, οὗτινος ὁ πατὴρ ὑπῆρξεν ἀδαμαντοπώλης, πάντα τὰ κοσμήματα ἅτινα ἐθαύμαζεν ἄλλοτε φερόμενα ὑπὸ τῆς συζύγου του χωρὶς νὰ ὑποπτεύῃ τὴν ἀξίαν των.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Κλαίρη τρέμουσα ὅλη παρετήρει διὰ μέσου τῶν ὑέλων τὸ κηπάριον κατάλευκον ἐκ τῆς χιόνος, ἐφ' ἧς τὰ ἴχνη τῶν βημάτων τῆς Σιδωνίας ἐξηλείφοντο ἤδη ὑπὸ τῶν καταπιπτουσῶν νιφάδων, ὡς νὰ ἦτο τοῦτο ἔνδειξις ὅτι ἐν τῇ λαθραίᾳ ἐκείνῃ φυγῇ δὲν ὑπῆρχεν ἐλπὶς ἐπανόδου.

Καὶ ἐκεῖ ἐπάνω ἐχόρευον ἀκόμη. Ἐνόμιζον ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ἑτοιμασίας τοῦ δείπνου, ἐνῷ αὐτὴ ἀπεδίδρασκε μὲ τὴν κεφαλὴν ἀσκεπῆ, καταπνίγουσα τὰς κραυγὰς τῆς λύσσης καὶ τοὺς λυγμούς της.

Ποῦ μετέβαινεν;

Ἀπῆλθεν ὡς παράφρων διασχίζουσα τὸν κῆπον, τὰς αὐλὰς τοῦ ἐργοστασίου, τοὺς σκοτεινοὺς θόλους, ἔνθα εἰσώρμα ὁ ἄνεμος ἀπαισίως, συρίζων καὶ παγερός. Ὁ γέρων Ἀχιλλεὺς δὲν τὴν ἀνεγνώρισεν· εἶδε τόσας ἀνθρωπίνους σκιὰς

τὴν νύκτα ἐκείνην νὰ διέλθωσι περιβεβλημέναι λευκὰ σκεπάσματα!

Ἡ πρώτη ἐπελθοῦσα σκέψις εἰς τὴν νεαρὰν γυναῖκα ἦτο νὰ μεταβῇ πρὸς συνάντησιν τοῦ ὀξυφώνου Καζαβόνη, ὃν ἐπὶ τέλους δὲν εἶχε τολμήσει νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὸν χορόν· ἀλλ' αὐτὸς κατῴκει ἐν Μονμάρτρῃ καὶ ὁ δρόμος ἦτο μακρὸς ἰδίως διὰ τὴν περιβολὴν τὴν ὁποίαν ἔφερεν. Ἄλλως τε μήπως ἦτο βέβαιον ὅτι θὰ εὑρίσκετο εἰς τὴν κατοικίαν του; Οἱ γονεῖς της θὰ τὴν ἐδέχοντο βεβαίως· ἀλλ' ἤδη ἐνόμιζεν ὅτι ἤκουε τὰ παράπονα τῆς κυρίας Σέβη καὶ τὰς ἐμφαντικὰς παραινέσεις τοῦ μικροσώμου πατρός της. Τότε ἀνελογίσθη τὸν Δελομπέλ, τὸν γηραιὸν της φίλον Δελομπέλ. Ἐν τῇ πτώσει παντὸς αὐτῆς τοῦ μεγαλείου ἐνεθυμήθη ἐκεῖνον ὅστις πρῶτος ἐμύησεν αὐτὴν τὸν βίον τῶν κοινωνικῶν τέρψεων, ὅστις παρέδωκεν αὐτῇ μαθήματα τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ καλῶς συμπεριφέρεσθαι ὅτε ἦτο ἀκόμη μικρά, ὅστις ἐγέλα διὰ τὴν χαρίεσσαν αὐτῆς συμπεριφορὰν καὶ τὴν ἐδίδαξε νὰ θεωρῇ ἑαυτὴν ὡραίαν πρὶν ἢ κανεὶς ἄλλος τῆς τὸ εἴπῃ. Κάτι τι τὴν προειδοποιεῖ ὅτι ὁ ἔκπτωτος ἐκεῖνος θὰ τὴν ἐδικαίωνε παρὰ τὴν γνώμην ὅλων τῶν ἄλλων. Ἀνῆλθεν εἰς μίαν τῶν παρὰ τὸν πυλῶνα σταθμευουσῶν ἁμαξῶν καὶ διέταξε νὰ τὴν μεταφέρωσιν εἰς τὴν λεωφόρον Βωμαρσαί, ἔνθα κατῴκει ὁ ἠθοποιός.

Ἀπό τινος καιροῦ ἡ κυρία Δελομπὲλ εἰργάζετο περὶ τὴν κατασκευὴν ἀχυρίνων πίλων πρὸς ἐξαγωγήν. Ἡ ἐργασία ἦτο πενιχρὰ καὶ μόλις ἀπέφερεν αὐτῇ κέρδος δύο καὶ ἡμίσεος φράγκων μετὰ δώδεκα ὡρῶν κόπους.

Ὁ Δελομπὲλ ἐξηκολούθει νὰ παχύνηται ἐνῷ ἡ « ἀγιά του σύζυγος » καθίστατο ὁσημέραι ἰσχνοτέρα. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀπεκάλυπτε λοπάδα πλήρη εὐώδους ῥοφήματος μετὰ τυροῦ, ὅπερ διετηρεῖτο θερμὸν παρὰ τὴν τέφραν τῆς ἑστίας, ὅτε ἐκρούσθη σφοδρῶς ἡ θύρα. Ὁ ἠθοποιός, ὅστις εἶχε παρευρεθῆ εἰς τὴν παράστασιν ἐν τῷ θεάτρῳ Βωμαρσαὶ δράματός τινος πενθίμου, αἱματορρύτου μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ εἰκονογραφημένου ἐπιδεικτικοῦ προγράμματός του, ἀνεσκίρτησεν ἀκούσας τὰ ἐπανειλημμένα κτυπήματα εἰς παρομοίαν ἀσυνήθη ὥραν.

— Ποῖος εἶνε; ἠρώτησεν ὀπωσοῦν συγκεκινημένος.

—Ἐγὼ εἶμαι.... ἡ Σιδωνία... ἀνοίξατε γρήγορα.

Εἰσῆλθε ῥιγοῦσα καὶ ἀποβαλοῦσα τὸ κάλυμμα τῆς χορευτικῆς της ἐνδυμασίας ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἑστίαν ἔνθα τὸ πῦρ ἦτο ἤδη ἑτοιμόσβεστον. Ὡμίλησεν ἀμέσως, ἐξέχυσε τὴν ὀργὴν ἥτις πρὸ μιᾶς ὥρας τὴν κατέπνιγεν, ἐνῷ δὲ διηγεῖτο τὴν ἐν τῷ ἐργοστασίῳ σκηνήν, καταστέλλουσα τὰς ἐκρήξεις τῆς φωνῆς της ὅπως μὴ ἀφυπνίσῃ τὴν κοιμωμένην εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον κυρίαν Δελομπέλ, ἡ πολυτέλεια τοῦ καλλωπισμοῦ της ἐντὸς τοῦ οἰκήματος ἐκείνου πέμπτου πατώματος, τοῦ τόσον γυμνοῦ καὶ πενιχροῦ, ἡ λευκὴ λάμψις τῆς περιβολῆς της ἐν τῷ μέσῳ τῶν στηλῶν τῶν χονδροειδῶν πίλων, τὰ διεσκορπισμένα ἐντὸς τοῦ δωματίου ῥινίσματα τοῦ ἀχύρου, πάντα ταῦτα παρεῖχον τὴν ἐντύπωσιν δράματος, ἐκ τῶν φοβερῶν ἐκείνων συγκλονισμῶν τοῦ βίου, καθ' οὓς καὶ αἱ κοινωνικαὶ τάξεις, καὶ τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ καταστάσεις εὑρίσκονται διὰ μιᾶς συγκεχυμένα.

— Ὤ, δὲν θὰ ἐπιστρέψω πλέον εἰς τὴν κατοικίαν μου!.. Εἶμαι ἐλευθέρα, ἰδού, εἶμαι ἐλευθέρα τώρα!

—Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἠρώτησεν ὁ ἠθοποιός, ποῖος τάχα σὲ κατήγγειλεν εἰς τὸν σύζυγόν σου;

—Ὁ Φράντζ. Εἶμαι βεβαία ὅτι εἶνε ὁ Φράντζ.. Ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἄλλον ἤθελε τὸ ἀκούσει, δὲν θὰ τὸ ἐπίστευεν... Χθὲς τὸ βράδυ ἀκριβῶς ἔφθασε μία ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον... Ὤ, πῶς μὲ μετεχειρίσθη ἔμπροσθεν τῆς γυναικὸς ἐκείνης!.. Νὰ μὲ ὑποχρεώσῃ νὰ γονυπετήσω!.. Ἀλλὰ θὰ ἐκδικηθῶ. Ἔλαβα ἀκριβῶς ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ ἐκδικηθῶ πρὶν ἀναχωρήσω.

Καὶ τὸ μειδίαμα τῶν παλαιῶν ἡμερῶν της ἀνεφάνη εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὠχρῶν χειλέων της.

Ὁ γηραιὸς ἠθοποιὸς ἠκροᾶτο· πάντα ταῦτα μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος. Μὲ ὅλον τὸν οἶκτον ὃν ἠσθάνετο διὰ τὸν ταλαίπωρον Ρίσλερ, δι' αὐτὴν ταύτην τὴν Σιδωνίαν, ἥτις τοῦ ἐφαίνετο κατὰ τὴν θεατρικὴν φρασεολογίαν « ὡραία ἔνοχος » ἀκουσίως ἐξήταζε τὸ πρᾶγμα ὑπὸ ἔποψιν καθαρῶς σκηνικὴν καὶ ἐπὶ τέλους ἀνέκραξε παραφερόμενος ὑπὸ τῆς μονομανίας του:

— Τί κατάλληλος περίστασις διὰ μίαν πέμπτην πρᾶξιν!

Αὐτὴ δὲν τὸν ἤκουσεν. Ἀπησχολημένη ὑπὸ λογισμοῦ τινος κακεντρεχοῦς, ὅστις ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἠύφραινεν, ἐπλησίασεν εἰς τὸ πῦρ τῆς ἑστίας τὰς περικνημίδας της καὶ τὰ διάβροχα ἐκ τῆς χιόνος ὑποδήματά της.

— Αἴ, καὶ τώρα τί θὰ κάμῃς; ἠρώτησεν ὁ Δελομπὲλ μετὰ μίαν στιγμήν.

— Θὰ μείνω ἐδῶ ἕως νὰ ἐξημερώσῃ... θ' ἀναπαυθῶ ὀλίγον... Καὶ ὕστερα θὰ ἰδῶ.

—Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔχω νὰ σοῦ προσφέρω κανένα κρεββάτι, καϋμένη. Ἡ κυρία Δελομπὲλ εἶνε πλαγιασμένη.

— Μὴ ἀνησυχῇς δι' ἐμέ, φίλτατέ μου Δελομπέλ... θὰ κοιμηθῶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν καθέδραν. Δὲν σᾶς στενοχωρῶ, ἔννοιά σας!..

Ὁ ἠθοποιὸς ἐστέναξεν.

— Ἄ, ναί!.. εἰς αὐτὴν τὴν καθέδραν. Ἦτο τῆς καϋμένης τῆς Ζιζῆς μου!.. Πόσας νύκτας ἔμεινεν ἄγρυπνος εἰς αὐτήν, ὅτε ἡ ἐργασία ἦτο

κατεπείγουσα!.. Τί τὰ θέλεις! Ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀποθνήσκουν εἶνε οἱ εὐτυχέστεροι!

Εἶχε πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν του κανὲν ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγωϊστικῶν καὶ παρηγορητικῶν ἀποφθεγμάτων. Εὐθὺς ὡς τὸ διετύπωσε καὶ ἀνελογίσθη μετὰ τρόμου ὅτι ὁ ζωμός του εἶχεν ἤδη παντελῶς ψυχρανθῆ. Ἡ Σιδωνία εἶδε τὸ κίνημά του.

—Ἀλλὰ ἤσουν ἕτοιμος νὰ δειπνήσῃς, εἶπε, μὴ ἐνοχληθῆς ἐξ αἰτίας μου.

—Ἄ, ναί, ἀλήθεια· τί τὰ θέλεις!.. ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸ μέρος τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς σκληρᾶς ζωῆς, τὴν ὁποίαν διάγομεν ἡμεῖς οἱ ἠθοποιοί. Διότι ὡς βλέπεις, κόρη μου, ἀντέχω. Δὲν ἀπηρνήθην, καὶ δὲν θ' ἀπαρνηθῶ ποτέ!..

Ὅ,τι ἀπέμενεν ἐκ τῆς ψυχῆς τῆς Ποθητῆς ἐντὸς τοῦ πενιχροῦ αὐτοῦ οἰκήματος ἔνθα ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη εἶχε βιώσει, θὰ ἐφρικίασε βεβαίως ἀκοῦσαν τὴν φοβερὰν δήλωσιν. Δὲν θ' ἀπηρνεῖτο ποτέ!.. Ὁ Δελομπὲλ ἐξηκολούθησεν

—Ἂς μοῦ λέγουν ὅσα θέλουν· εἶνε τὸ ὡραιότερον ἐπάγγελμα τοῦ κόσμου. Εἰνέ τις ἐλεύθερος, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ κανένα... Ἀνήκει ὁλόκληρος εἰς τὴν δόξαν καὶ εἰς τὸ δημόσιον!.. Ἄχ! ἐγὼ εἴξευρα τί θὰ ἔκαμνα ἂν ἤμουν εἰς τὴν θέσιν σου. Δὲν ἤσουν γεννημένη νὰ ζήσῃς μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς οἰκοκυραίους, τί διάβολον! Σοῦ ἐπήγαινε καλλίτερα ὁ καλλιτεχνικὸς βίος, ὁ πυρετὸς τῆς ἐπιτυχίας, τὸ ἀπρόοπτον, αἱ συγκινήσεις.

Καὶ λέγων ταῦτα ἐκάθησεν, ἔδεσε τὸ μάκτρον του ὑπὸ τὸν πώγωνα καὶ ἐπλήρου ροφήματος, εὐρύχωρον βαθὺ πινάκιον

— . . . Χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν, ἐξηκολούθησεν, ὅτι ἡ ἐπιτυχία σου ὡς γυναικὸς ὡραίας δὲν θὰ ἔβλαπτε καθόλου τὴν ἐπιτυχίαν σου ὡς ἠθοποιοῦ... Ἠεύρεις τί;.. Πρέπει νὰ λάβῃς μερικὰ μαθήματα ἀπαγγελίας. Μὲ τὴν φωνὴν ὁποῦ ἔχεις, μὲ τὴν ἐξυπνάδα σου, μὲ τὰ προτερήματά σου θὰ ἔχῃς λαμπρὸν μέλλον.

Διὰ μιᾶς δὲ ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὴν μυήσῃ τὰς ἡδονὰς τοῦ δραματικοῦ βίου:

— Ἀλλὰ τώρα συλλογίζομαι, εἶπεν, ὅτι ἀκόμη δὲν ἐδείπνησες.. Καὶ αἱ συγκινήσεις προκαλοῦν ὄρεξιν. Κάθησε ἐκεῖ, πάρε αὐτὸ τὸ πινάκιον. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔχεις πολὺν καιρὸν νὰ φάγῃς σοῦπαν μὲ τυρί!

Ἀνεστάτωσε τὴν σκευοθήκην διὰ νὰ εὕρῃ ζεῦγος περονίου καὶ μαχαιρίου καὶ μάκτρον δι' αὐτήν. Ἡ Σιδωνία ἐκάθησεν ἀπέναντί του βοηθοῦσα αὐτόν, γελῶσα ὁπωσοῦν διὰ τὰς δυσχερείας τῆς προετοιμασίας. Ἦτο νῦν ὀλιγώτερον ὠχρά. Μάλιστα οἱ ὀφθαλμοί της ἤστραπτον ἐξ ὡραίας λάμψεως ἐκ τῶν πρὸ ὀλίγου δακρύων καὶ ἐκ τῆς τωρινῆς φαιδρότητός της.

Ἡ ὑποκρίτρια!

Ἅπασα ἡ εὐδαιμονία τοῦ βίου της εἶχε διὰ παντὸς ἐξαφανισθῆ, ἡ τιμή, ἡ οἰκογένεια, ἡ περιουσία. Εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἐκ τῆς οἰκίας της γυμνωθῆ, ἀτιμασθῆ. Εἶχεν ὑποστῆ πᾶσαν ταπείνωσιν, πᾶσαν συμφοράν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὴν ἠμπόδιζε νὰ δειπνήσῃ μετὰ θαυμασίας ὀρέξεως καὶ ν' ἀπαντᾷ φαιδρῶς εἰς τὰς ἀστειότητας τοῦ Δελομπὲλ περὶ τῆς κλίσεως αὐτῆς καὶ τῶν μελλόντων θριάμβων της. Ἠσθάνετο ἑαυτὴν ἐλαφράν, εὐδαίμονα, ἀπερχομένην πρὸς τὸν ἀλήτην βίον, τὴν ἀληθινὴν πατρίδα της. Τί ἔμελλεν ἀκόμη νὰ τῆς συμβῇ; Ἐκ πόσων ἀνυψώσεων καὶ καταπτώσεων θὰ συνέκειτο ἡ μέλλουσα αὐτῆς ἀπρόοπτος καὶ ἰδιότροπος ὕπαρξις; Ἀνελογίζετο ταῦτα ἀποκοιμωμένη ἐπὶ τῆς καθέδρας τῆς Ποθητῆς· πλὴν ταὐτοχρόνως ἐσκέπτετο καὶ τὴν ἐκδίκησίν της, τὴν προσφιλῆ της ἐκδίκησιν, ἣν ἐκράτει εἰς χεῖράς της ἑτοίμην, τόσον ἀσφαλῆ καὶ τόσον ἀγρίαν!

Δ'.

Ὁ νέος ὑπάλληλος τοῦ οἴκου Φρομών.

Ἦτο ἤδη ἡ ἡμέρα προκεχωρηκυῖα ὅτε ὁ Φρομὼν ἀφυπνίσθη. Πᾶσαν τὴν νύκτα μεταξὺ τοῦ δράματος τοῦ διεξαγομένου κάτωθεν αὐτοῦ καὶ τῆς ἑορτῆς τῆς θορυβούσης ἄνωθεν, ἐκοιμήθη βαθέως τὸν ὕπνον τοῦ ληθάργου, ὃν κοιμῶνται οἱ κατάδικοι τὴν προτεραίαν τῆς καρατομήσεώς των καὶ οἱ ἡττηθέντες στρατηγοὶ τὴν μετὰ τὴν ἧτταν αὐτῶν νύκτα, τὸν ὕπνον ἐξ οὗ θὰ ἠὐχετό της οὐδέποτε νὰ ἐγερθῇ, καὶ καθ' ὃν ὁ θάνατος λαμβάνει προκαταβολικῶς κατοχὴν διὰ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τῶν αἰσθήσεων.

Τὸ δαψιλὲς φῶς τὸ εἰσδύον διὰ μέσου τῶν παραπετασμάτων ἐπιτεινόμενον ἐκ τῆς ἀνταυγείας τῆς πυκνῆς χιόνος, ἐξ ἧς ὁ κῆπος καὶ αἱ περὶξ στέγαι εἰσὶ κεκαλυμμέναι, τὸν μετήγαγεν εἰς τὴν συναίσθησιν τῆς πραγματικότητος. Ἠσθάνθη τιναγμὸν εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ πρὶν ἢ καλῶς σκεφθῇ μάλιστα, τὴν ἀόριστον ἐκείνην ἐντύπωσιν τῆς θλίψεως, ἣν αἱ λησμονηθεῖσαι συμφοραὶ ἀφίνουσιν εἰς τὴν θέσιν των. Πάντες οἱ γνωστοὶ κρότοι τοῦ ἐργοστασίου, ἡ ἀσθμαίνουσα καὶ ὑπόκωφος πνοὴ τῶν μηχανῶν διετέλει ἐν πλήρει δράσει. Λοιπὸν ὁ κόσμος ὑπῆρχεν ἀκόμη! καὶ ἡ ἰδέα τῆς εὐθύνης βαθμηδὸν ἐξηγέρθη ἐν αὐτῷ.

— Σήμερον εἶνε!.. εἶπε καθ' ἑαυτόν κινούμενος ἀκουσίως πρὸς τὸ σκιερὸν μέρος τῆς κλίνης ὡς νὰ ἠσθάνετο ὄρεξιν νὰ βυθισθῇ ἐκ νέου εἰς τὸν βαθὺν ὕπνον του.

Ὁ κώδων τοῦ ἐργοστασίου ἤχησεν, ἔπειτα ἄλλοι κώδωνες εἰς τὰ πέριξ καὶ ἀκολούθως οἱ κώδωνες τῶν ναῶν.

— Εἶνε ἤδη μεσημβρία!.. εἶπεν. Πόσον ἐκοιμήθην!

Ἠσθάνθη ὀλίγην τύψιν συνειδότος ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀνακούφισιν διότι τὸ δρᾶμα τῆς λήξεως παρῆλθεν, αὐτοῦ ἀπόντος. Πῶς ἔκαμαν κάτω εἰς τὰ γραφεῖα; Διατὶ δὲν τὸν εἰδοποίησαν;

Ἠγέρθη, διήνοιξε τὰ παραπετάσματα καὶ εἶδε τὸν Ῥίσλερ καὶ τὸν Σιγισμόνδον συνομιλοῦντας ὁμοῦ εἰς τὸν κῆπον. Νὰ συνομιλοῦν αὐτοί, οἵτινες πρὸ πολλοῦ ἤδη δὲν ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους!.. Τί ἀρά γε εἶχε συμβῇ; Ὅτε ἡτοιμάσθη νὰ κατέλθῃ, εὗρε τὴν Κλαίρην παρὰ τὴν θύραν τοῦ θαλάμου του.

— Δὲν πρέπει νὰ ἐξέλθῃς, εἶπεν αὐτῷ.

— Διατί;

— Μεῖν' ἐδῶ. Θὰ σοῦ ἐξηγήσω.

— Ἀλλὰ τί τρέχει λοιπόν;.. Ἦλθον ἀπὸ τὴν Τράπεζαν;

— Ναί, ἦλθον... αἱ συναλλαγματικαὶ ἐπληρώθησαν.

— Ἐπληρώθησαν;

— Ὁ Ῥίσλερ εὗρε χρήματα..... Ἀπὸ τὸ πρωὶ ἔτρεξε μὲ τὸν Πλανῆν. Φαίνεται ὅτι ἡ σύζυγός του εἶχε πολύτιμα κοσμήματα... Μόνον τὸ μεγάλον ἐξ ἀδαμάντων κόσμημά της ἐπωλήθη ἀντὶ εἴκοσι χιλιάδων φράγκων. Ἐπώλησεν ἐπίσης καὶ τὴν ἔπαυλίν του εἰς τὴν Ἀνιέρην μὲ ὅλα ὅσα περιεῖχεν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπῃτεῖτο καιρὸς διὰ νὰ ἐγγραφῇ ἡ πρᾶξις τῆς πωλήσεως, ὁ Πλανῆς καὶ ἡ ἀδελφή του προκατέβαλον τὸ ποσόν.

Ἀκλοῦσα ἀπέστρεφεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ πρόσωπόν της. Αὐτὸς ἀφ' ἑτέρου ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν ὅπως ἀποφύγῃ τὸ βλέμμα της.

— Ὁ Ῥίσλερ εἶνε ἔντιμος ἄνθρωπος, ἐξηκολούθησεν ἡ Κλαίρη, καὶ ἀφοῦ ἔμαθεν ἀπὸ ποῖον εἶχεν ἡ σύζυγός του ὅλην αὐτὴν τὴν πολυτέλειαν....

—Πῶς! εἶπεν ὁ Γεώργιος ἔντρομος. Ἔμαθεν;...

— Τὰ πάντα... ἀπήντησεν ἡ Κλαίρη ταπεινοῦσα τὴν φωνήν.

Ὁ ἀτυχὴς ὠχρίασε καὶ ἐψέλλισε λέξεις τινάς.

— Ἀλλὰ τότε... σύ;..

— Ὤ, ἐγὼ εἴξευρα τὰ πάντα πρὸ τοῦ Ῥίσλερ. Χθὲς ἀφοῦ ἐπέστρεψα, ἐνθυμεῖσαι σοῦ εἶπα ὅτι ἐκεῖ πέραν εἰς Σαβινὺ ἤκουσα μερικὰ πράγματα πολὺ σκληρὰ καὶ ὅτι θὰ ἔδιδα δέκαέτη ἐκ τῆς ζωῆς μου διὰ νὰ μὴ κάμω αὐτὸ τὸ ταξεῖδι.

— Κλαίρη!

Ὁρμὴ ζωηρὰ φιλοστοργίας τὸν ἐκυρίευσεν· προέβη ἓν βῆμα ὅπως πλησιάσῃ πρὸς τὴν σύζυγόν του· ἀλλ' αὐτὴ εἶχε τὸ πρόσωπον τόσον ψυχρόν, τόσον θλιβερῶς ἀποφασιστικόν, ἡ ἄκρα της θλῖψις τόσον εὐκρινῶς ἐξεδηλοῦτο δι' αὐστηρᾶς ἀδιαφορίας ἐφ' ὅλου αὐτῆς τοῦ σώματος, ὥστε δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν σφίγξῃ ἐπὶ τοῦ στήθους του ὡς ἐπεθύμει, ἀλλ' ἐψιθύρισε μόνον ταπεινῇ τῇ φωνῇ.

— Συγγνώμην! συγγνώμην!..

— Πρέπει νὰ μὲ εὑρίσκῃς πολὺ ἥσυχον, εἶπεν ἡ θαρραλέα γυνή· τοῦτο προέρχεται διότι ἔχυσα χθὲς ὅλα τὰ δάκρυά μου. Φαντάζεσαι ἴσως ὅτι ἐθρήνουν διὰ τὴν καταστροφήν μας· ἀπατᾶσαι. Ἐνίσῳ τις εἶνε νέος ἀκόμη καὶ ῥωμαλέος ὡς ἡμεῖς, τοιαύτη ἀποθάρρυνσις δὲν εἶνε συγγνωστή. Εἴμεθα ἐξωπλισμένοι κατὰ τῆς πενίας καὶ δυνάμεθα ν' ἀγωνισθῶμεν κατ' αὐτῆς ἀντιμέτωποι... Ὄχι! Ἐθρήνουν τὴν καταστραφεῖσαν εὐτυχίαν μας, ἐθρήνουν σέ, τὴν τρέλλαν τὴν ὁποίαν ἔκαμες νὰ χάσῃς τὴν μάνην, τὴν ἀληθινήν σου φίλην.

Ἦτο ὡραία ἐνῷ ἐλάλει οὕτως, ὡραιοτέρα ἀφ' ὅσον ποτὲ ὑπῆρξεν ἡ Σιδωνία, περιβαλλομένη ὑπὸ φωτὸς ἀγνοῦ ὅπερ ἐφαίνετο καταπίπτον ἄνωθεν ὡς ἀνταύγεια οὐρανοῦ αἰθρίου, ἀνεφέλου, ἐνῷ τὰ συντεθλασμένα χαρακτηριστικὰ τῆς ἄλλης ἐφαίνοντο πάντοτε ἀρυόμενα τὴν λαμπρότητά των, τὸ κατεργάρικον καὶ αὐθάδες θέλγητρόν των οἱονεὶ ἐκ τῆς ἐπιπλάστου λάμψεως τοῦ προσκηνίου θεάτρου τινός. Τὴν ἄλλοτε ἐλαφρὰν ψυχρότητα καὶ ἀκινησίαν ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ τῆς Κλαίρης ἐνεψύχου νῦν ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀμφιβολία, ὅλαι αἱ βάσανοι τοῦ πάθους καὶ ὅπως αἱ ἐξ ἀτήκτου χρυσοῦ πλίνθοι δὲν ἔχουν ἀξίαν εἰμὴ ἀφοῦ τὸ Νομισματοκοπεῖον ἀποτυπώσῃ πρότερον ἐπ' αὐτῶν τὸ σῆμά του, οὕτω καὶ ἡ ὡραία αὐτῆς γυναικεία μορφὴ σημειωθεῖσα ὑπὸ τῆς σφραγῖδος τῆς λύπης διετήρει ἀπὸ τῆς προτεραίας ἔκφρασίν τινα ἀνεξάλειπτον συμπληροῦσαν τὴν καλλονήν της.

Ὁ Γεώργιος τὴν ἔβλεπε μετὰ θαυμασμοῦ. Τοῦ ἐφαίνετο περισσότερον ζωντανή, περισσότερον γυνὴ καὶ ἀξιολάτρευτος ἕνεκα τοῦ λόγου τῶν χωρισμῶν καὶ τῶν ἐμποδίων, ἅτινα αὐτὸς συνῃσθάνετο ἤδη. Ἡ τύψις τοῦ συνειδότος, ἡ ἀπελπισία, ἡ αἰσχύνη εἰσέδυσαν εἰς τὴν καρδίαν του ὁμοῦ μετὰ τοῦ νέου ἔρωτός του καὶ ἠθέλησε νὰ γονυπετήσῃ ἐνώπιόν της.

— Ὄχι, ὄχι, στάσου! εἶπεν αὐτῷ ἡ Κλαίρη· ἐὰν ἤξευρες τί μοῦ ὑπενθυμίζεις, ἐὰν ἤξευρες ποῖον πρόσωπον ψευδὲς καὶ πλῆρες μίσους εἶδα παρὰ τοὺς πόδας μου τὴν παρελθοῦσαν νύκτα!..

— Ὤ! ἐγὼ δὲν ψεύδομαι... ἀπήντησεν ὁ Γεώργιος φρικιῶν... Κλαίρη, σὲ ἱκετεύω ἐν ὀνόματι τοῦ τέκνου μας!...

(Ἕπεται συνέχεια)

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Δὲν εἶνε πάντοτε φρόνιμον νὰ ἐμποδίζῃ τις κατόπιν ὅ,τι ἔπρεπεν ἐξ ἀρχῆς ν' ἀπαγορεύσῃ.

*

Ὅταν ἐνδιαφέρεται κανεὶς δι' ὅλα καταντᾷ νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται ἐπὶ τέλους διὰ τίποτε.

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΓΗΝ

Ἡ πλουσιωτέρα χώρα τοῦ κόσμου κατοικεῖ ἐν Βαλπαραΐζῳ τῆς Χιλῆς καὶ ἔχει περιουσίαν ὄχι ὀλιγωτέραν τοῦ ἑνὸς δισεκατομμυρίου καὶ τριακοσίων ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

— Ὁ Φραγκίσκος Κοππὲ ἐπεράτωσε νέον δραματικὸν ἔργον ἔχον ὑπόθεσιν σχετικὴν πρὸς τὴν ἐν Παρισίοις ἀρχὴν τῶν Κομουνιστῶν κατὰ τὸ ἔτος 1871, ἀλλ' ἡ παράστασις αὐτοῦ ἀπηγορεύθη.

— Ὁ διάσημος γάλλος ζωγράφος Μεσσονιὲ ἔλαβε παρὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως τὴν ἐντολὴν νὰ φιλοτεχνήσῃ μίαν ἐκ τῶν μεγάλων τοιχογραφιῶν τοῦ Πανθέου, εἰκονίζουσαν τὴν ἀποθέωσιν τῆς Γαλλίας.

— Ὁ Γλάδστων εἶνε ἐκ τῶν συγχρόνων συγγραφέων ὁ ἀκριβώτερον πληρωνόμενος. Τὸ ἀμερικανικὸν περιοδικὸν Nineteenth Century, ἐν τῷ ὁποίῳ συχνάκις δημοσιεύει ἄρθρα, πληρώνει δι' ἕκαστον τούτων ὄχι μακρότερον τῶν 1500 λέξεων 2500 δραχμῶν ἤτοι περίπου 1 δραχμὴν καὶ 75 λεπτὰ τὴν λέξιν.

— Ἡ μακροτέρα τηλεφωνικὴ γραμμὴ τῆς Εὐρώπης, ἡ μεταξὺ Βουδαπέστης καὶ Πράγας ἔχουσα μῆκος 600 χιλιομέτρων, ἐνεκαινίσθη ἐσχάτως, λειτουργεῖ δὲ ἄριστα.

— Ὁ διάσημος ἀοιδὸς τοῦ Μονάχου Φὸγλ ἀπέρχεται εἰς Ἀμερικὴν ἵνα δώσῃ σειρὰν 70 μουσικῶν ἑσπερίδων ἐπὶ ἀμοιβῇ 800 χιλιάδων δραχμῶν.

— Αἱ ἐσχάτως συμβᾶσαι ἐν Ἰαπωνίᾳ πλημμύραι ἐπήνεγκον ἀνυπολογίστους ζημίας: 12 ἐπαρχίαι κατεκλύσθησαν, 2500 ἄνθρωποι ἐπνίγησαν, 50000 οἰκίαι ἐκρημνίσθησαν ἢ ἐπλημμύρησαν ὕδατος, 6000 γέφυραι παρεσύρθησαν. Ἀπὸ τριακονταετίας τοιαύτη καταστροφὴ δὲν εἶχε συμβῇ ἐν Ἰαπωνίᾳ.

— Ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπάρχουσι 29220 καλογήρων καὶ 25000 καλογραιῶν, ἀνήκοντες εἰς 179 διαφόρους τάξεις καὶ κατοικοῦντες εἰς 1330 μοναστήρια. Παρατηρεῖται δὲ ὁλονὲν αὔξουσα τάσις πρὸς τὸν μοναστικὸν βίον. Ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ νῦν ὁ ἀριθμὸς τῶν καλογραιῶν ἐδιπλασιάσθη, ἐξαπλασιάσθη δὲ ὁ τῶν καλογήρων.

— Ἰδιαιτέρα σιδηροδρομικὴ ἅμαξα πρὸς χρῆσιν τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου τῆς Βουλγαρίας κατεσκευάσθη ἐν Βιέννῃ κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ· εἶνε δὲ πολυτελεστάτη καὶ ἐστοίχισεν 63 χιλιάδας δραχμῶν περίπου.

— Ἐν Γερμανίᾳ ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωσιν ἁμάξας χειμερινάς, δυναμένας νὰ θερμανθῶσι διὰ μικρᾶς θερμάστρας.

— Ἐν Νεαπόλει θὰ παρασταθῇ προσεχῶς δρᾶμα γραφὲν ὑπὸ ἰταλοῦ ἔχον ὡς κύριον πρόσωπον τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκον Γ'.

— Ὁ Προφήτης τὸ γνωστὸν μελόδραμα τοῦ Μαγερβὲρ παρεστάθη ἐσχάτως ἐν Βρισδένῃ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Κενσλανδίας εἰς γλῶσσαν Βολαπύκ.

— Τὰ γερμανικὰ ταχυδρομεῖα κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπογραφικὴν σημείωσιν ἐγένετο ἡ ἑξῆς κίνησις κατὰ τὸ 1888: γράμματα 2,123,457,345, ἐφημερίδες 568,957,960 καὶ παραρτήματα αὐτῶν 34,989,426, δέματα καὶ ἐπιταγαὶ 103,350,605. Ἡ ἐν συνόλῳ κίνησις παρουσιάζει πλεόνασμα τῆς γενομένης κατὰ τὸ 1887, ἐξ 148 ἑκατομμυρίων τεμαχίων.

ΣΑΠΦΙΚΑ

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΜΟΙ ΚΕΙΝΟΣ

Ἄλλος θεὸς μοῦ φαίνεται ἐκεῖνος ποὺ ἀντικρύ σου
Θωρεῖ τὸ χαμογέλιο σου, κι' ἀκούγει τὴ φωνή σου.
Κ' ἐμένα μέσ' 'ς τὰ στήθια μου ἐπήδηξ' ἡ καρδιά μου,
Καθὼς σ' ἐπρωτακύτταξα, καὶ πιάσθηκ' ἡ λαλιά μου.
Γλῶσσα δὲν εἶχα γιὰ 'μιλιά, στὸ αἷμά μου μιὰ λαῦρα
Λεπτὴ ἐκρυφοχύθηκε, τὰ ἔβλεπα ὅλα μαῦρα,
Δὲν ἄκουγα παρὰ βοηθά, πετοῦσα σὰν τὸ ψάρι,
Ὁ ἵδρος μ' ἐπερέχυνε, καὶ σὰν ξηρὸ χορτάρι
Χλωμὴ σὰν σ' ἐθωροῦσα,
Δὲν ἤξερ' ἂν ἀπέθανα, ἢ ἂν ἀκόμα ζοῦσα.

ΔΕΔΥΚΕ ΜΕΝ Α ΣΕΛΑΝΑ.

Τὸ φεγγαράκι ἐμίσεψε, μεσάνυχτα σημόνει,
Ἡ ὥραις φεύγουν καὶ περνοῦν, κ' ἐγὼ κοιμοῦμαι μόνη.

Αγγυρης Εφταλιωτης.

ΕΔΩ Κ' ΕΚΕΙ

Διπλῆ ἀξία ἐμπορεύματος.

Πλανόδιος καπνοπώλης συνιστᾷ ἐπιμόνως εἰς διαβάτην τὸ ἐμπόρευμά του:

— Πάρετε ἀπ' αὐτὸν τὸν ὡραῖον καπνὸν τοῦ Ἀγρινίου.

Ὁ διαβάτης ὀργίλως:

— Ὤχ, ἀδερφέ, δὲν καπνίζω.

— Τότε πάρετε ἀπὸ τὸν ἄλλον καπνὸν ποὺ δὲν καπνίζεται.

Ἐν Ἑστιατορίῳ.

— Παιδί, τί μπριζόλα εἶν' αὐτὴ ποὺ μοῦφερες; Αὐτὸ δὲν εἶνε κρέας, εἶνε τελατίνι.

Καὶ ὁ ὑπηρέτης ἀπαθῶς:

— Ἂν ἦτον τελατίνι δὲν θὰ εἶχε ἑβδομήντα λεπτὰ μόνον.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Παρασκευὴ ἑνὸς μόνου κυπέλλου τείου.

Τὰς κυρίας αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ὡρισμένην ἡμέραν ὑποδοχῆς ἐνδιαφέρει βεβαίως ὁ νέος τρόπος εὐκόλου παρασκευῆς ἑνὸς μόνου κυπέλλου τείου. Τὸν τρόπον αὐτὸν μετεχειρίζονται αἱ Κινέζαι δέσποιναι καὶ αἱ Ἀμερικανίδες, εἰσήχθη δὲ ἀπό τινος καὶ εἰς Παρισίους. Ἐὰν τῇ αἰθούσῃ ὑπάρχουσιν ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης βραστὸν νερὸν καὶ τὰ ἀπαραίτητα πρὸς παρασκευὴν τείου, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ σφαῖρα χρυσῆ μεγάλη ὡς καρύδιον, ἡ ὁποία εἶνε κενή, κατατρυπημένη καὶ ἀνοιγοκλείεται δι' ἐλατηρίου ὡς τὰ ὡρολόγια τῆς τσέπης. Ἡ σφαῖρα αὐτὴ εἶνε δεμένη μὲ μικρὰν ἅλυσιν καὶ ἡ ἅλυσις ἔχει ἀγκίστριον εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν. Ὅταν ἡ κυρία θέλει νὰ προσφέρῃ κύπελλον τείου εἰς ἕνα μόνον ἐπισκέπτην, ἀνοίγει τὴν σφαῖραν, θέτει ἐντὸς φύλλα τείου, τὴν κλείει, διὰ τοῦ μικροῦ ἀγκιστρίου τὴν κρεμνᾷ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ δακτυλίδιά της καὶ τὴν ἀφίνει νὰ πέσῃ ἐντὸς κυπέλλου εἰς τὸ ὁποῖον χύνει καὶ βραστὸν νερόν· τὴν ἀφίνει δὲ ἐντὸς αὐτοῦ ἕως οὗ τὸ τεῖον γείνῃ τόσον βαρὺ ὅσον ἐπιθυμεῖ ὁ ἐπισκέπτης. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς παρασκευῆς εἶνε χαριέστατος, λέγουν, ὅταν ἡ κυρία ἔχει ἐπιτηδειότητα καὶ — πρὸ πάντων — εὔμορφον χέρι.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1889-1975